

A KÖZMŰVELŐDÉS SZEREPE AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁSBAN

EFOP-5.2.2.-17-2017-00117.

*Módszertani és szakmai
összegzés*

VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A közművelődés szerepe az élethosszig tartó tanulásban

EFOP-5.2.2-17-2017-00117
Módszertani és szakmai összegzés

ISBN 978-615-00-7330-9

Kiadja:

VOKE Vasutas Múvelődési Ház és Könyvtár
4400 Nyíregyháza, Toldi u. 23.

Szerkesztette:

Bottyán Katalin
Malamidesz Szilvia
Riczu Éva

Nyíregyháza, 2020.

Tartalomjegyzék

Előszó	4
A projektbe bevont szervezetek bemutatása	7
A VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár bemutatása	7
Az együttműködő külföldi partnerszervezetek bemutatása	9
Tövishát Kulturális Társaság	9
Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete	10
Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet	12
Vajdasági Magyar Versmondók Egyesülete	13
A projekt céljai	15
Az együttműködő partnerek részvétele, feladatai	16
A projekt eredménye	16
Közművelődéshez kapcsolódó fogalmak	18
A projektben alkalmazott munkaformák	21
Műhelymunka-sorozat	21
Az egyes műhelymunkák eredményei	27
1..Műhelymunka: közművelődési szervezeteket érintő szakpolitikai intézkedések	27
2..Műhelymunka: a közművelődési szervezeteket érintő szakpolitikai intézkedések	29
3. Műhelymunka: az élethosszig tartó tanulás jelentősége	31
4. Műhelymunka: az élethosszig tartó tanulás jelentősége	36
5. Műhelymunka: hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezetek között	38
6. Műhelymunka: Multikulturalizmus	41

7. Műhelymunka: Infrastrukturális problémák és megoldások	45
8. Műhelymunka: Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete	48
9. Műhelymunka: Multikulturalizmus	50
10. Műhelymunka: Infrastrukturális problémák és megoldások	53
11. Műhelymunka: Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete	56
12. Műhelymunka: hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezettípusok között	59
Tanulmányutak	62
1.Tanulmányút	64
2.Tanulmányút	65
3.Tanulmányút	66
4.Tanulmányút	68
5.Tanulmányút	69
6. Tanulmányút	70
7. Tanulmányút	72
8. Tanulmányút	73
Konferenciák	74
Összegzés, szakmapolitikai javaslatok az életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtéséhez	76
Szakmaiság, professzionalizmus	77
Fórumok, konferenciák	77
Fogalomtár	77
Módszertan	78

Képzés	78
Infrastruktúra	80
Bérek	83
Finanszírozás	84
Közösség-és kapcsolatépítés	84
Közösségi szerepvállalás, közösségszervezés	85
Generációs igényeket figyelembe vevő jó gyakorlat bemutatása	87
Közösségek szerepe az életen át tartó tanulásban	89
Szakmai együttműködés, hálózatosodás	91
Jó gyakorlat bemutatása - közösségek szerepe.	93
Szakmaközi kapcsolatok	95
Hagyományőrzés, nemzeti identitás, multikulturalizmus:	98
Hagyományápolás, nemzeti identitás őrzése, saját kultúrához való kapcsolódás	98
Multikulturalizmus	100
Globalizáció	100
Zárszó	101

Előszó

A VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár pályázatában azt vállalta, hogy a partnerként bevont határon túli magyar szervezetek együttműködésével, azaz transznacionális együttműködés keretében **projektet** valósít meg a közművelődés szerepének megismerésére az életen át tartó tanulásban.

A projekt **átfogó célja**: a nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra **a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködése a multikulturális sokszínűség megóvása és ápolása, az együttműködések tartalmának kibővítése, tapasztalatcserék erősítése érdekében.**

A projekt **célja** továbbá **a nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra.** A hazai fejlesztések mellett szükséges **nemzetközi szakpolitikai tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése** is, a megoldandó társadalmi hiányok és problémák jobb kezelése érdekében

A határon átnyúló együttműködésre és a kutatás támogatására a következő szervezeteket kértük fel:

- Tövishát Kulturális Társaság (Szilágycseh - Románia)
- Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (Beregszász - Ukrajna)
- Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet (Dunaszerdahely - Szlovákia)
- Vajdasági Magyar Versmondók Egyesülete (Bácsfeketehegy - Szerbia)

A projekt megvalósítása a felkért közreműködők kapcsolatát szorosabbra fűzte, a szakemberek és szakmai/kulturális közösségek hálózatosodását így jelentős mértékben támogatta.

A projekt keretében a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködése, a multikulturális sokszínűség megóvása és ápolása, az együttműködések tartalmának kibővítése, tapasztalatcserék erősítése érdekében az alábbi tevékenységek megvalósítását vállalták:

- a megjelölt területen fellelhető **módszerek, eljárások megismerése nemzetközi együttműködés keretében**
- **nemzetközi hálózatépítés**
- a megismert jó **gyakorlatok leírása**, a megszerzett tapasztalatok feldolgozása
- **kutatás és összehasonlító elemzés** a külföldi partnerek bevonásával **a közművelődés helyzetének vizsgálatáról**
- a projektbe bevont nemzetközi partnerekkel **kompetenciafejlesztés, tréning és terepmunka megvalósítása Magyarország kevésbé fejlett régióiban**
- közös **szakmai programok** szervezése, megtartása
- **évente 6 alkalommal műhelymunka, évente 4 alkalommal tanulmányút** szervezése és lebonyolítása **az együttműködő partnerekkel**
- **disszemináció** a hazai szakemberek körében **tréningek**, illetve **kompetencia fejlesztés** keretében
- **módszertani szakmai összegzés és szakmai ajánlás** megfogalmazása
- **adatgyűjtés, dokumentációs rendszer** működtetése
- a projekt keretében megvalósult kutatásról összehasonlító **kutatási zárójelentés** készítése és nyilvánosságra hozatala

- a projekt **eredményeinek** széles körű megismertetése.

A kötelezően megvalósítandó tevékenységeken túlmenően a projekt keretében az alábbi tevékenységek megvalósítását valósították meg:

- Magyarországi **konferencia** szervezése
- **Honlap** fejlesztés

Jelen tanulmány a vállalások közül a módszertani-szakmai összegzést és szakmai ajánlást tartalmazza.

A projektbe bevont szervezetek bemutatása

A VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár bemutatása

A nyíregyházi „Vasutas” – ahogy sokan ismerik – több mint 100 éves működést tudhat maga mögött. Alapítása a vasutasok önkéntességének, kultúra iránti igényének köszönhető. Saját kezükkel építették fel a házat. Kezdetben csak a vasutasok igényeire épültek a művelődési ház szolgáltatásai, mára azonban a lakossági szolgáltatások a meghatározóak.

Nyíregyháza város és vonzaskörzetén élők számára a szervezett közösségi élet színterét jelenti különböző klubok és szakkörök formájában, közoktatási intézményekkel kötött együttműködési megállapodások keretében pedig kiemelt figyelmet fordítanak a gyermekek kreatív kompetenciájának fejlesztésére, tehetségfelfedezésre. Felnőttképző intézményként különös figyelmet szentelnek a digitális írástudatlanság felszámolására.

A nyíregyházi Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár többcélú közművelődési intézmény. A hagyományos közművelődési feladatok mellett könyvtári tevékenységet is ellát, felnőttképző intézményként támogatja a lakosság képzettségi szintjének emelését.

Az intézmény egész évben várja látogatókat. Elhelyezkedését tekintve a tágabb értelemben vett belvárosban található, a tömegközlekedési végpontoktól mindössze 2-3 perc sétára. Az épület teljes egészében akadálymentesített, a 2000-es évek elején elvégzett átalakításnak köszönhetően. 2005-ben a Bababarátság terület minősítést is megszerezte.

A „Vasutas” egy olyan többcélú közösségi tér, amely:

- segíti a potenciális használókat abban, hogy eligazodjanak az állampolgári, a demokratikus jogi szabályozásban, biztosítsa számukra a dokumentumokhoz való hozzáférést (ODR), lehetőséget kell adni a helyi és országos információkhoz való hozzájutáshoz (a telematikai fejlesztések továbbvitelével),

- biztosítja számukra a szabadidő hasznos eltöltésének lehetőségét, amely a hasznos időtöltésen túlmutatva hozzájárul kompetenciáik fejlesztéséhez, az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztéséhez a formális, non-formális és informális tanulás eszközeivel. Az idősek számára gátat szabni az elmagányosodásnak, segíteni őket az új technikai fejlesztések követésében.

Többcélú közművelődési intézményként sokrétű partneri és beszállítói kapcsolattal rendelkezik. Szolgáltatásaink nagy részét saját szervezésű rendezvényeken, képzéseken keresztül nyújtja, de befogadják partneri kapcsolataikon keresztül más civil szervezetek programját is.

Az Intézmény több országos hálózatnak is tagja. Első és legfontosabb ilyen a VOKE – azaz a Vasutas Országos Közművelődési és Szabadidő Egyesület. Itt nem csak „tagi” viszony alakult ki, hanem alapvetően „függőségi” is, hisz az intézmény jelenlegi szervezeti formájában a VOKE által alapított, jogi szempontból egyesületi formában, önálló adószámmal rendelkező intézményként működik, önálló gazdálkodási jogkörrel, származtatott jogi személyként.

Szintén meghatározó országos hálózat a Területi Művelődési Intézmények Egyesülete.

A korábban megvalósított TÁMOP-3.2.13-12/1, illetve az EFOP-3.3.2-16 projektek eredményeképpen több közoktatási, nevelési intézménnyel is kapcsolatban áll. Velük együttműködési megállapodással is rendelkezik.

Az együttműködő külföldi partnerszervezetek bemutatása

Tövishát Kulturális Társaság

A Tövishát Kulturális Társaság megalapításának gondolata már 1992-ben felmerült a városi RMDSZ választmányának keretein belül, hisz bár az érdekvédelmi szervezet aktív szerepet vállalt a közművelődési élet megszervezésében, nem tudott sok olyan kérdést megoldani, amely a civil szférában jelentkezett. Ezek közé tartozik például egy olyan ház biztosítása, ahol a magyar közösség megélheti magyarságát, ápolhatja hagyományait, erősítheti történelmi tudatát. Mivel a földrajzi tájegység települései hasonló gondokkal küszködtek, megfogalmazódott egy kulturális társaság létrehozásának szükségessége. A megalakulás a térség magyar közössége belső igényének eredménye. Az alapító okiratokat a térség településein élő 25 értelmiségi írta alá. Az egyesület tagjai önkéntes munkát végző tanárok, orvosok, mérnökök, technikusok és tisztviselők.

A Társaság a tájegységen élő többségi románok és kisebbségi magyarok közötti együttélés, dialógus, megértés és kölcsönös tisztelet propagálója a társadalmi és kulturális élet minden területén. Ily módon e vegyes lakosságú tájegységre jellemző hagyomány szellemében ösztönzi a tolerancia kiteljesítését.

A Társaság a következő tennivalók megvalósítását tűzte ki célul:

- a tájegység lakossága közművelődési életének megszervezése
- a Tövishát szellemi örökségének feltárása, feldolgozása, közkinccsé tétele;
- néprajzi jelentőségű műemlékek számbavétele, gondozása, emlékházak, tájházak berendezése;
- a tájegység közművelődési szükségleteinek kielégítésére, valamint a más vidéken élők kultúrájának kölcsönös megismertetésére a Társaság kiépíti, ösztönzi és ápolja kapcsolatait a romániai és más, határokon túli közművelődési szervezetekkel, és biztosítja a szellemi értékek cseréjének kereteit;
- művelődési és dokumentációs központ létrehozása tárgyi és szellemi emlékeink megmentésére;

- irodalmi versenyeken, alkotómunkában, kulturális tevékenységben kiemelkedő teljesítményű diákok erkölcsi és anyagi támogatása;
- alkotók, színjátszó csoportok, együttesek, néprajzkutatók támogatása;
- alkotótáborok szervezése, anyagi támogatása;
- a tájegységen működő oktatási intézményekkel és történelmi egyházakkal való kapcsolatok kiépítése;
- hagyományteremtő ünnepek, közművelődési fórumok, előadásorozatok szervezése, a tudományos kutatások népszerűsítése alkalmi és időszakos kiadványokban;
- a népi hagyományok ápolásában szerepet vállaló klubtevékenységek ösztönzése és támogatása.

Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete

A Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE) civil szervezet, amely azért jött létre, hogy egyesítse és támogassa Kárpátalja magyar nagycsaládjait.

A KMNE céljai között szerepel:

- Kárpátalja magyar nagycsaládosainak képvisellete, támogatása;
- a nagycsaládos életforma népszerűsítése, társadalmilag elismertté tétele;
- minél több helyi nagycsaládos csoport létrehozása, működésük segítése;
- érdekvédelem;
- a nagycsaládos életforma értéként való felmutatása;
- a keresztény értékek terjedésének és a család, házasság és magzat védelmének elősegítése;
- a kárpátaljai magyar nagycsaládosok gyógykezelési lehetőségeinek támogatása és bővítése, akár külföldön is.

Feladataik:

- a kárpátaljai magyar nagycsaládosok anyagi és szellemi támogatása;
- a nagycsaládosok problémáinak csökkentése;
- családi közösségek létrehozása és segítése;
- a kárpátaljai magyar nagycsaládosok kikapcsolódási lehetőségeinek támogatása és bővítése;
- nagycsaládos napok szervezése;
- elősegíteni a kárpátaljai magyar nagycsaládosok munkavállalási lehetőségeinek bővítését;
- az egészséges életmód széleskörű elterjedésének segítése.

Jelentősebb rendezvényeik:

- Kárpátaljai Magyar Nagycsaládos Nap
- Vándorbölcső átadás
- Családlánc szervezetek találkozója – 3 napos képzési program
- Helyi összekötők találkozója Beregszászban
- Munkaland-járat a KMNE-nél
- Házasság Hete Kárpátalján
- Országközi látogatás Budapesten
- Bababörze és Családi vásár
- Édesanyák Hete Kárpátalján
- Önellátó nagycsalád projekt
- Baba-mama klub a KMNE szervezésében
- Családi és kézműves nap Nagyberegen
- Dédai tóparti pihenés
- Nagycsaládos biciklitúra
- Kézműves és családi napok Aknaszlatinán és Kisdobronyban
- Honismereti kirándulás
- Testvércsalád - találkozó Budapesten
- Házaspárok Hétvégéje

A Csemadok Művelődési Intézete jogutódjaként jött létre 2012 decemberében, alapítója a Csemadok Országos Elnöksége.

Az Intézet alaptevékenysége:

- A szlovákiai magyarság kultúrájának széleskörű felkarolása, közvetítése, szakmai segítése
- Nemzeti tudatának megőrzésére irányuló tudományos és egyéb kutatómunka vállalása
- Közvetlen kapcsolatot tart a hazai és külföldi (Kárpát-medencei) hivatásos és amatőr közművelődési intézményekkel, szervezetekkel, közgyűjteményekkel, tudományos műhelyekkel, valamint azokkal az állami, regionális és önkormányzati intézményekkel, amelyeknek feladatköre kiterjed a nemzetiségi (kisebbségi) jellegű tevékenységre is kihat.
- A Szövetségben belül segíti a területi választmányok, amatőr együttesek szakmai munkáját
- Koordinálja a Szövetség országos rendezvényeinek szakmai előkészítését, közművelődési-módszertani kiadványainak megjelentetését
- Szakmai képzési programokat szervez

Az intézet számára kiemelten fontos a felvidéki magyarsági identitás-tudatának megőrzése, a közösség megtartó erejének növelése, valamint a hagyományok ápolása.

Vajdasági Magyar Versmondók Egyesülete

A VMVE 1994-ben jött létre Krekity Olga vezetésével. Az egyesület berkeiből négy Radnóti-díjas (a legmagasabb szintű szakmai elismerés ezen a téren magyar nyelvterületen) vajdasági versmondó nőtt ki. Számos színész is innen indult: itt tanulta a színpadi beszéd fortélyait pl. Pálfi Ervin, Szőke Attila, Elor Emina... Az egykori versmondók szinte valamennyien a kultúra magas szintű művelését, a szép magyar beszéd továbbadását tűzték ki hivatásul bemondóként (Orovecz Krisztina, Újvidéki Rádió; Toma Viktória, Újvidéki Televízió), dramaturgként (Góli Kornélia, Újvidéki Színház) vagy pedagógusként. A költészet gyakorlása az egyesület tagjaiban maradandó nyomokat hagyott, életutakat formált és irányított a magyar kultúra szolgálatába.

A Vajdasági Magyar Versmondók Egyesületének az egyéni tehetséggondozáson és az életút támogatásán túl célja szolgálni és támogatni azokat az egyéneket és szervezeteket, akik és amelyek versmondás területén tevékenykednek a vajdasági magyarság nemzeti öntudatának fenntartása, anyanyelvi kultúrájának megőrzése, az egyetemes és magyar irodalom népszerűsítése érdekében.

A Vajdasági Magyar Versmondók Egyesülete vállalt feladatai:

- a magyar nyelv és kultúra ápolása, a nemzeti identitás őrzése
- a kultúra népszerűsítése útján a megbecsülés, türelem és megértés megteremtése azok között, akik együtt élnek
- a fiatal versmondók társadalmi önszerveződésének támogatása (szervezetek, egyesületek, szövetségek, klubok, szakmai körök, csoportulások, műhelyek...), a versszeretők összefogása
- a vajdasági magyarság és az összmagyarság közötti összetartás elmélyítése, közösségfejlesztés.

Tevékenysége:

- kapcsolatok kiépítése a versmondó egyének, csoportulások, egyesületek, intézmények és szakmai csoportulások között, ezek együttműködésének szorgalmazása határon belül és túl
- vers- és prózamondó versenyek és szemlék szervezése, lebonyolítása Vajdaságban
- a vajdasági versmondó műhelyek szakmai segítése, támogatása
- táborok szervezése fiatal, tehetséges versmondók számára
- a Kárpát-medencei vers-eseményekre vonatkozó tájékoztatás, felkészítés, a jelenlét biztosítása.

A projekt céljai

Programunk célja egy olyan projekt megvalósítása a Duna Régió és a V4 országok közötti együttműködés révén, mely hozzájárul a nemzetközi szakpolitikai szakemberek együttműködéséhez, a közös programok és tanulási alkalmak által megismerik egymás országainak jó gyakorlatait, ezáltal ismeretanyaguk bővül. A közös alkalmak, a személyes találkozók, tanulmányutak hozzájárulnak ahhoz, hogy a szakemberek jobban megismerjék egymást, egymással kötetlenebb kapcsolat is kialakuljon, ezáltal a szakmai ismeretek átadása is hatékonyabban valósul meg, oldottabb légkörben.

A program hozzájárul a szakpolitikai szakemberek ismeretanyagának bővítéséhez, ezáltal a társadalmi kihívásokra adott válaszok is jobbak válnak.

A projekt átfogó célja: a nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok megismerése és ajánlások kidolgozása hazai alkalmazásra a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködése a multikulturális sokszínűség megóvása és ápolása, az együttműködések tartalmának kibővítése, tapasztalatcserék erősítése érdekében

További részcélok a projektben:

- a közművelődés szerepét erősítő jó gyakorlatok megismerése kapcsán rendelkezésre álló speciális tudásanyag bővítése
- az együttműködés erősítése a Duna stratégia országai és a visegrádi országok szakpolitikai szakemberei között
- szakpolitikai tudásanyag és a projektben végrehajtott kutatások eredményei olyan formában válnak elérhetővé, amelyek segítik a jövőbeli szakpolitikai tervezést és végrehajtást, valamint a megfogalmazott szakmai ajánlásoknak köszönhetően segítik a mindennapos szakmai munkát.

Az együttműködő partnerek részvétele, feladatai

Az öt partner között a feladatok arányosan oszlottak meg a projekt 24 hónapja alatt: Ezek közül a koncepció kidolgozását, a partnerek bevonását, a koordinálást, a menedzsmentet és a szakmai vezetést a támogatást elnyerő nyíregyházi VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár biztosította. A műhelymunkákat vezető szakértőket pedig egyrészt az együttműködő partnerek adták, másrészt hazai szakembereket kértek fel, így valamennyi résztvevő arányosan működött közre a szakmai feladatokban.

A műhelymunkákon, tanulmányutakon a projektgazda és az együttműködő partnerek is részt vettek, tudásukkal, tapasztalatukkal hozzájárultak annak eredményességéhez.

A projekt eredménye

Az öt együttműködő partner 24 hónapon keresztül a személyes találkozókra és az elvégzett saját kutatómunka során egyfajta konszenzusra jutottak a közművelődéssel kapcsolatos kérdésekben.

A legfontosabb megvalósult tevékenységek a célhoz vezető úton a következők voltak:

- Egymás módszereinek, eljárásainak, jó gyakorlatainak megismerése nemzetközi együttműködés keretében.
- Nemzetközi hálózatépítés.
- Jó gyakorlatok megosztása, bemutatása, megszerzett tapasztalatok feldolgozása.
- Kompetenciafejlesztő tréningek, terepmunkák szervezése.
- Közös szakmai programok (konferenciák) megtartása.
- Tanulmányutak, műhelymunkák szervezése.

- A közművelődéssel és az életen át tartó tanulással kapcsolatos kérdőíves felmérés készítése az együttműködő partnerekhez tartozó célcsoport tagok körében.
- Módszertani ajánló és kutatási összefoglaló készítése.

Közművelődéshez kapcsolódó fogalmak

Közművelődés: Az 1997. évi CXL. törvény, az úgynevezett kulturális törvény szerinti 2017-es módosítása előtt megfogalmazásban a „közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúraelsajátító, műkedvelő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg.

Közművelődési intézmény: Az 1997. évi CXL. törvénykimondja, hogy közművelődési intézmény a lakosság közösségi közművelődési tevékenységéhez erre a célra alapított, fenntartott, működtetett, megfelelő szakmai, személyi, infrastrukturális feltételekkel és alapító okirattal rendelkező költségvetési szerv vagy egyéb fenntartású intézmény.

Művelődő közösség: a művelődési érdeklődési kör és az önképző, társas tevékenység szerint elkülönülő – jogi személyiség nélküli – lakossági csoport.

A Közművelődés a Közművelődési fogalomtár szerint “a kulturális szféra azon ágazata, ezen belül intézményrendszere, amely az aktív közösségi művelődés és a kulturális javak, szolgáltatások közvetítését végzi. Állami, önkormányzati és más forrásokból, általános és specifikus jogszabályok alapján működik.

E fogalom tartalma, továbbá az egyének és közösségek művelődési aktivitástát felkeltő, segítő tevékenységrendszer, amely lehetőséget nyújt az önművelésre, a civil önszerveződésre, a közösségi művelődésre, az egész életen át tartó és az élet minden dimenziójára kiterjedő művelődésre.

A közművelődés így olyan ön-és társadalomfejlesztő tevékenységrendszer, amelyben a művelődésszervezés, felnőttoktatás, kultúrákövetítés végső célja és tartalma az életminőség javítása és a humán erőforrás fejlesztése. ... A közművelődés...az állampolgárok és közösségeik művelődésben

való aktivitását hangsúlyozza, tehát egyre inkább arról van szó, hogy nem csak a népművelők művelik a népet, hanem a polgárok művelik önmagukat. ... Lényeges tartalmi jegye az aktív és alkotó jellege.

Akkor beszélhetünk közművelődésről, ha a múltban és a jelenben létrehozott művelődési értékek a lakosság tömegeinek birtokába kerülnek és az életmód szerves részévé válnak.... ha maga az elsajátítási folyamat alapvetően aktív, alkotó és közösségi tartalmú.

A hétköznapi szóhasználatban a közművelődés a közművelődési intézmények tevékenységét foglalja magában.

Élethosszig tartó tanulás (Life Long Learning, Egész életen át tartó tanulás)

„Az egész életen át tartó tanulás az iskolai előkészítéstől a nyugdíj utáni korig terjedően magában foglal minden formális, nem formális és informális tanulást. Tehát az egész életen át tartó tanulás fogalmába minden olyan tanulási tevékenység beleértendő, amely tudás, készségek és képességek fejlesztése céljából történik, személyes, állampolgári, társadalmi és/vagy foglalkoztatási szempontból.” (Az Európai Tanács (2002/C 163/01) az egész életen át tartó tanulásról)

A tanuló állampolgár igényeinek középpontba helyezése, megfelelő erőforrások biztosítása, az oktatáshoz való hozzáférés, a tanulás lehetőségének biztosítása, társadalmi felzárkózás, a tanulási kultúra kibontakoztatása a teljes népesség körében, törekvés a kiválóságra, partnerségen alapuló fejlesztés az érintettekkel közösen. Az Európai Bizottság 2001-ben elfogadott nyilatkozata (Az egész életen át tartó tanulás európai térségének valóra váltása)

Könnyen beláthatjuk, hogy az ember egész élet folyamán folytonosan tanul, vagy tanulni kényszerül. A csecsemőkortól kezdve az életünk végéig, a változó, s manapság rohamosan változó/fejlődő világunk, hogy folyamatosan az újat befogadjuk és megtanuljuk, hogy megértsük annak lényegét, használhatóságát.

Szlovákiában Magyarországhoz hasonlóan a közművelődés fogalma, mint ahogy az a megnevezéséből is kitűnik, a köz-, a társadalom minél szélesebb rétegei műveltségének, kultúrájának fejlesztését, ápolást jelenti.

Romániában a közművelődés (intézményeinek, szakembereinek és „önkéntes fáklyavivőinek”) feladatai: az értékmentés és -megőrzés, értékteremtés, értékközvetítés és értékcsere. Egy kisebbségi sorban élő nemzeti közösség közművelődésének sajátos eszmei-érzelmi funkciói vannak: nemzeti identitást erősítő, közösségteremtő, -fejlesztő, önértékesség tudatát erősítő funkciók, amelyek szimbolikus töltetű értékrendet közvetítenek.

A közművelődés a magyar kultúra széles alapja, az elit kultúra gyökere és befogadó közege. Tartalma: amatőr művészet, ismeretterjesztés, hagyományőrzés, közösségépítő rendezvények, ünnepek, felnőttképzés.

A projektben alkalmazott munkaformák

Műhelymunka-sorozat

Definíció: A Nemzeti Művelődési Intézet fogalomtára a Felnőttképzési Kislexikonra hivatkozva a műhely és a workshop fogalmát együtt definiálja. Eszerint a workshop az adott témára létrehozott munkacsoportban zajlik és tevékenysége egy adott kérdés vagy probléma intenzív elemzésére, megoldási javaslatok kidolgozására irányul, többnyire kreatív technikák segítségével. A műhelymunka a közművelődés és a klubmozgalom által szervezett összejövetel, amely lehetőséget nyújt az azonos érdeklődésű résztvevőknek arra, hogy az adott szakma szakértőitől kapjanak tájékoztatást, esetleg irányítást a saját munkájukhoz. A workshop pedig csoportos tanulási/foglalkozási forma, amelynek alapja a szakértő vezetőtől kapott tájékoztatás alapján, önálló, illetve kollektív problémamegoldással végzett feladat-végrehajtás.

Értelmezésünkben a műhelymunka az együttműködő partnerszervezetek képviselőinek részvételével évente 6, a projekt 24 hónapja alatt összesen 12 alkalommal tartott tudásfeltáró, a tevékenységet aktivizáló eljárás. Minden esetben egy-egy témakör feldolgozását jelenti, amely feltételezi a résztvevők aktív közreműködését. A műhelymunkák során egy-egy nagyobb téma feldolgozására 2-2 találkozási alkalmat is lehet szánni. Ebben az esetben az egyik alkalom az információk összegzését, a másik a gyakorlati javaslatok kidolgozását is célozhatja. A találkozások alkalmával felszínre került jó gyakorlatok bekerülnek végül a szakmai-módszertani ajánlásokba is.

A műhelymunka sorozat jellemzői:

- Az aktív közreműködés érdekében az mindenképpen szükséges, hogy a résztvevők felkészültek legyenek, a téma alapvető ismerete elvárás feléjük.
- A műhelymunkákat az adott foglalkozás témáját jól ismerő szakértő vezeti.

- A műhelymunka egyik típusa, amikor a felkért szakértő saját előadást tart, amelyre reagálva a résztvevők is elmondják álláspontjukat, saját ismereteikkel, tapasztalataikkal kiegészítik az elhangzottakat. Az így kialakuló beszélgetést az előadó irányítja, majd a feldolgozott ismeretek alapján gyakorlati feladatok következnek. Ez lehet egy program terve, vagy egy probléma megoldására tett javaslat. A műhelyfoglalkozás az eredmény összefoglalásával zárul.
- A másik alkalmazott műhelymunka típus az, amikor a résztvevők saját területük ismeretanyagából felkészülten érkeznek - egy előre megadott szempontrendszer szerint összeállított anyagot hoznak magukkal. A foglalkozást vezető szakértő a területet átfogóan érintő előadást tart, amit a résztvevők által "hozott" információk tesznek teljessé. A foglalkozásvezető ez esetben is moderálja, kérdésekkel, megjegyzésekkel segíti a tudásmegosztás folyamatát.

A tevékenység célja: A műhelymunka sorozat célja, hogy a résztvevők ismereteit tágítsa, átfogóbbá tegye. A műhelymunkák során a résztvevők felismerik a saját területüket érintő hasonlóságokat, illetve eltéréseket. Jó tapasztalatokkal gazdagodnak, amelyeket alkalmazhatnak az otthoni környezetükben. Új, hasznos információkat szerezhetnek, új kapcsolatokra tehetnek szert. Mivel a közreműködők aktívan készülnek az egyes alkalmakra, az általuk jól ismert terület információit tudatosan egy előre meghatározott szempontrendszer szerint összegezve osztják meg a partnereikkel. További cél, hogy a projektben résztvevők között konszenzus szülessen.

Kulcsfogalmak: Life Long Learning, közművelődés, hagyomány, partnerség, tudásbázis, SWOT, stratégia, projekt, program, együttműködés, jó gyakorlat.

Feltételrendszer:

- Az egyes műhelymunka alkalmak optimális esetben 10 fős, közepes nagyságú csoporttal valósulnak meg
- A műhelymunkákra a résztvevőket a partnerek delegálják
- A műhelymunka sorozat előre elkészült tematikát tartalmaz, azonban az egyes foglalkozásokat a résztvevők és a vezető együtt alakítják
- elsősorban ismeretek megszerzését, összegzését és azok gyakorlatba illesztését segíti
- Személyi feltételek: Koordinátor - aki az adott műhelymunkát vagy az egész műhelymunka sorozat megszervezi, az előadó(ka)t felkéri, a résztvevőket meghívja. Alkalmanként egy-egy, az adott témában szakértő előadó. Résztvevők.
- Tárgyi feltételek: Jegyzetfüzet, toll a résztvevők számának megfelelően. Catering. Terem asztalokkal és székekkel a résztvevők számának megfelelően. Flipchart tábla, laptop, esetleg projektor
- Anyagi feltételek: A résztvevők utazási és étkezési, valamint szállásköltsége. Műhelymunka szakértő díja.

Alkalmazott eszközök és módszerek: előadás, world café, páros és kiscsoportos munka, stb., szerepjáték,

A műhelymunkák témája:

A projektben megvalósított 12 műhelymunka mindegyike olyan tematikával rendelkezik, amely a közművelődés/felnőttképzés/életen át tartó tanulás témája köré szerveződik. A 12 műhelymunka általi kérdésfelvetés, összegyűjtött tudás és a közösen kidolgozott megoldások segítségével a résztvevők átfogó képet kapnak a téma elméletéről és gyakorlatáról:

- közművelődési szervezeteket érintő szakpolitikai intézkedések az egyes országokban
- infrastrukturális problémák, megoldások
- az élethosszig tartó tanulás szemléletének terjesztése
- kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete
- Multikulturalizmus
- hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezettípusok között.

Műhelymunka témakörök:

- A felnőttképzés helyzete az egyes országokban. Life Long Learning eltérő vagy hasonló fogalma, az élethosszig tartó tanulásra vonatkozó szabályozások, stratégiák, gyakorlatok.
- Családi értékek szerepe a generációk között tudásátadásban.
- A partnerek országainak, régiójának, településeinek munkanélküliséggel kapcsolatos jellemzői, adatai összegzése. Az élethosszig tartó tanulás jelentősége a munkanélküliség felszámolásában.
- A felnőttképzés célja és az élethosszig tartó tanulás kapcsolódási pontjai. Élethosszig tartó tanulás koncepciója a felnőttképzésben.
- Közművelődés, közoktatás, felnőttképzés kapcsolata.
- Multikulturalizmus és a globalizáció által kínált lehetőségek és a felvetett problémák, kihívások.
- Infrastrukturális problémák és megoldások a közművelődésben és az élethosszig tartó tanulásban
- Kulturális gyökereink - hagyományok ápolása és tisztelete. Felnőttképzés és hagyományápolás.
- Globalizáció, multikulturalizmus és nemzeti identitás. A multikulturalizmus légkörében hogyan őrizhetők meg a

nemzeti identitást jelentő hagyományok, hogyan segíthet ebben az élethosszig tartó tanulás szemlélete?

- Kisebbségek és nemzetiségek a közművelődésben.
- Infrastrukturális problémák megoldásának lehetőségei a közművelődésben. (Lehetséges) jó gyakorlatok.
- Családi, vallási és népi hagyományok
- SWOT analízis

Eredmények: A műhelymunkák eredményeit feljegyezve és rendszerezve olyan bázist építettünk, amely a létrehozni kívánt módszertani ajánláson keresztül, akár egy későbbi határon átnyúló kulturális stratégia és további konkrét projektek alapjává válhat. Megismerhettük a munkatársak véleményét, szakmai tudását, tapasztalatait, ötleteit. Átfogó tudást szereztünk a közművelődés/élethosszig tartó tanulás témájáról.

Ajánlások: A műhelymunkák **szakértői fórumok**. Ilyen formában mélységében tudtuk feltárni az egyes témakörökhöz tartozó fontos információkat, azok szerepét, a projektünk szerinti súlyát. **Az ajánlásokat, amelyeket megfogalmaztunk a műhelymunkák eredményeire alapoztuk.**

A következő szakaszban **minden egyes műhelymunka bemutatását kiegészítjük azokkal az ajánlásokkal, amelyek segítségével az ott felvetett problémák, kihívások orvosolhatók, illetve megelőzhetők lehetnek.**

Az ajánlásokat olyan formában fogalmaztuk meg, hogy azok valós támogatói legyenek egy határon átnyúló kulturális együttműködésnek. **Figyelembe vettük az eltérő országokban, eltérő célcsoport igények és célok mentén szerveződő közösségek, szervezetek jellegzetes igényeit.**

A következő szakaszban a műhelymunkákat kiegészítő **tanulmányutak** tapasztalatait, az azokban megismert **jó gyakorlatokat** ismertetjük. Végül egy összegzés keretében **rendszeresszük** azokat **a szakpolitikai ajánlásokat**, amelyek munkánk számára a megfelelő **kereteket** eredményezhetik.

Az egyes műhelymunkák eredményei

1. Műhelymunka: közművelődési szervezeteket érintő szakpolitikai intézkedések

Összefoglaló: A projekt első műhelymunkáján valamennyi partner részt vett. Itt egyeztették a legfontosabb elvárásokat, feladatokat, összehasonlították az egyes országok demográfiáját, a közművelődés és az élethosszig tartó tanulás fogalmát, helyzetét. Megismerték, hogy hol, mit értenek a közművelődés, életen át tartó tanulás alatt, milyen formális, nem formális és informális tanulási formák működnek. Bemutatták az általuk működtetett közművelődési színtereket, legfontosabb eredményeikről is szó esett. Kiemelten foglalkoztak a felnőttképzés definíciójának összevetésével.

Eredmény:

A műhelymunka keretében áttekintették a felnőttképzés definícióját, ahol a következő fogalmak születtek.

- Magyarország: A 2013. évi LXXVII. felnőttképzési törvény preambuluma szerint a törvény megalkotásának célja, „hogy a hazánkban élő személyek meg tudjanak felelni a gazdasági, kulturális és technológiai fejlődés kihívásainak, eredményesen kapcsolódhassanak be a munka világába, sikeresek lehessenek életük során, és a felnőttkori tanulás és képzés segítségével az életvitel minősége javulhasson, szükség van a szakmai, a nyelvi és a támogatott képzések szervezetszervezésének növelésére, tartalmuk minőségének és megvalósításuk ellenőrzésének erősítésére”.
- Románia: A romániai oktatási rendszer szerkezete nagyjából hasonlít a többi európai ország rendszereinek a szerkezetére, a tankötelezettség 11 éves, és meghosszabbítását tervezik, a felsőoktatás

pedig az Európai Unió bolognai folyamatához alkalmazkodik.

- Szlovákia: A továbbtanulásra lehetőség van, ami szinte csak az oktatási és továbbképző központok hatáskörébe tartozik. Létrehoztak kiegészítő tanfolyamokat is (vállalatokon belüli létesítmények, magániskolák stb.), amelyek nagyon változatos programokat ajánlanak a továbbtanulni vágyóknak.
- Ukrajna: Nincs önálló felnőttképzési törvény, a területet az oktatási törvény szabályozza. Nincs kialakult intézményrendszer, hiányos a jogi szabályozás. Tanfolyamokat elsősorban a munkanélkülieknek szerveznek a helyi munkaügyi központok. Erőteljesebb a nonformális, informális tanulás szerepe (művelődési otthonok, civil szervezetek felelősségvállalásával). A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskolán például szerveznek tanfolyamokat (nyelvi, informatikai).

Ajánlás:

- A közművelődési feladatok sok hasonlóságot mutatnak az egyes országokban, azonban **a fogalmi kereteket közelíteni szükséges egymáshoz annak érdekében, hogy az együttműködések tervezhetőek legyenek.** Az egyes országokban a közművelődés, felnőttoktatás területén tevékenykedő szervezetek számára **fogalomtár** elfogadását javasoljuk, amelynek segítségével a transznacionális kulturális projekteket tervezni lehet. A fogalomtár tartalmazza minimálisan a közművelődés, közösség, életen át tartó tanulás, a tanulási formák elfogadott definícióját.

2.Műhelymunka: a közművelődési szervezeteket érintő szakpolitikai intézkedések

Összefoglaló: A műhelymunka keretében a résztvevők a családi hagyományok, a generációs különbségek és kapcsolódások témáját vitatták meg. Egyértelműen kitént, hogy a különböző életkorú embereket más érdeklési és másként kell megszólítani őket. Az egyes generációkhoz tartozóktól eltérő választásokat, preferenciákat kapunk, amit figyelembe kell venni a programok, projektek tervezésénél, a célcsoport megszólításánál. A résztvevők összegyűjtötték a **három nagyobb nemzedék (Baby boomhoz tartozók, X generáció és Y generáció)** legfontosabb kulcskompetenciáit, a családdhoz, oktatáshoz kapcsolódó attitűdjüket, a kommunikációs csatornáikat, médiával kapcsolatos preferenciáikat valamint pénzügyi szokásaikat.

Eredmény: Az egyes generációkhoz tartozó célcsoport tagok jellemzőit gyűjtötték össze.

Ajánlás:

- **Fontos, hogy a közművelődésben dolgozó szakemberek ismerjék ezeket az információkat és megfelelő kompetenciákat szerezzenek a különböző generációkkal kapcsolatos kommunikációban, ismerjék és tudják, hogy az egyes generációk számára hirdetett programot mely médián keresztül javasolt propagálni** annak érdekében, hogy az információ eljusson hozzájuk.
- Több generációt megszólító rendezvények, képzések tervezésekor javasolt **komplex módon hirdetni és mindegyik generáció igényeit figyelembe venni** a programok kialakításánál.

- Mivel az idősebb generációk tagjai is igyekeznek lépést tartani a technikai fejlődéssel, **az életen át tartó tanulás keretében olyan programokat kell szervezni, amelyek ezen technikák, eszközök használatát lehetővé teszik a számukra.**
- Ennek érdekében **a közművelődési intézményeket, színtereket szükséges megfelelő infrastruktúrával ellátni** az ilyen jellegű foglalkozások, képzések megvalósításához.
- Ugyanakkor **a csoportvezetők, munkatársak folyamatos képzése** is szükséges, mivel a technika gyorsan fejlődik, egyre újabb közösségi oldalak nyílnak meg, a kommunikációs stílusok, technikák állandó változásban vannak.
- Ezt a fajta tudásátadást **a generációk között családon belül, vagy pedig középiskolai közösségi szolgálat keretében** is lehetővé kell tenni: tehát ezen a téren meg kell vizsgálni, hogy az **önkéntesek** hogyan vonhatók be a folyamatba.

3. Műhelymunka: az élethosszig tartó tanulás jelentősége

Összefoglaló: A műhelymunka két, a kitűzött cél szempontjából releváns témakör köré szerveződött.

- Az egyik **az élethosszig tartó tanulás fogalmának** pontosítása. Az élethosszig tartó tanulást az első műhelymunkán tárgyalt felnőttképzéstől az különbözteti meg, hogy **valóban az élet egészét, annak minden dimenzióját** ide sorolhatjuk. Ide kapcsolódik az önképzés, a személyes érdeklődésen alapuló választás, az egészséggel, önismerettel kapcsolatos foglalkozások is, amelyek fontos tanulási folyamatot jelentenek, azonban nem tekinthetők képzésnek.
- A másik fontos témakör a partner országok demográfiáját összesítése volt, mégpedig elsősorban a munkanélküliséget véve alapul.

Eredmény: A munkanélküliek aránya az egyes országokban:

- Magyarország: 3,9%
- Szlovákia: 5,72%
- Románia: 4,1 %
- Szerbia: 10%
- Ukrajna: 7-11% (nagy eltérésekkel az ország egyes területein)

Valamennyi országra az jellemző, hogy **az alacsony végzettséggel rendelkező, szakképesítés nélküli emberek találnak nehezen munkát**, míg a magas végzettségű, műszaki, informatikai szakmával rendelkező, nyelveket beszélő felnőttek könnyebben elhelyezkednek. **Az értelmiségi réteg és a diplomások** általában

nagyobb gyakorisággal **vállalnak másodállást, ami a közösségi művelődésre fordítható idő szempontjából fontos információ.**

Ajánlás:

- **Életen át tartó tanulás témájához:**

- Már az egészen kicsi babákat is szívesen várják a közművelődési intézmények édesanyjukkal együtt: Például a baba-mama klub, babakönyvtár, ringató, szoptatási tanácsadó és más foglalkozásokra. Ezeknek a foglalkozásoknak a célcsoportja **az édesanya és a baba együtt.**
- Megfigyelhető, hogy ezek a programok azért is nagyon népszerűek, mert **az édesanyák** jellemzően egyedül vannak otthon a babával, és egyrészt nincs társaságuk, másrészt pedig sok szabadidejük van. Az édesanyák szívesen vennének részt más programokon is, amennyiben az összeegyeztethető azzal, hogy ő csak babával tud érkezni.
- Javasolható, hogy a közművelődési intézmények, közösségi színterek legyenek felszerelve **a babákkal való érkezéshez szükséges infrastrukturális feltételekkel:** megfelelő **fűtés, légkondicionálás, pelenkázó, babzsák, babasarok, kiságy, gyermekjátékok, melegítőkonyha, szoptatáshoz zavartalanul igénybe vehető helyiség.**

- Az édesanyák számára szervezett programokat, képzéseket olyan módon kell tervezni, **hogy azokra a babát is el tudják hozni.** Pl. életmód programok stb.
- Az életkor előrehaladtával minden gyermek akár **családi programként**, akár csoportosan (**óvodai vagy iskolai szervezésben**) találkozik az intézmények szolgáltatásaival. Ez a lehetőség teszi számára természetessé, hogy **felnőttként** is figyelembe vegye a közművelődési intézmény kínálatát.
- A **családi programok**nak egyre nagyobb jelentőséget kell kapniuk az intézmények kínálatában: bábszínház, mozielőadás, sportfoglalkozás, szórakoztató programok tervezésénél biztosítani szükséges a gyermekekkel érkezők számára is a lehetőséget. Nagyobb gyermekekkel érkezők részére például **gyermekjátzó foglalkozást** lehet biztosítani, **amíg a szülő/nagyszülő a szolgáltatást igénybe veszi.** Ez akkor valósulhat meg, ha az intézményben **megfelelő létszámú munkatárs** dolgozik, illetve, ha **önsegítő csoportokra**, vagy **önkéntes segítők**re számíthatunk.
- Az **óvodai-iskolai szervezésű programok** sikere érdekében **szoros kapcsolattartás** szükséges ezekkel az intézményekkel. **Igényfelmérés** segítségével már tervezhetővé válnak azok

a programok, amelyekre igényt tartanak. Ebben az esetben szükséges legalább évente a **naptárak egyeztetése, megosztása** annak érdekében, hogy a programok ne ütközzenek.

- Az óvodákkal-iskolákkal való együttműködés keretében tervezhetők **kihelyezett programok**, ahol a közművelődési intézmény a szervezést biztosítja, míg az oktatási-nevelési intézmény a helyszínt és a célcsoportot adja.
- Javasolt **előre kidolgozott, kiszervezhető programok, programcsomagok** szerepeltetése a közművelődési intézmény/szervezet kínálatában, amelyet megrendelés/igény esetén kínálni tudnak a közoktatási intézményeknek vagy más szervezeteknek.
- E programcsomagok megalkotásának feltétele egy **kulturális szolgáltatói adatbázis** létrehozása.
- Az életen át tartó tanulás a felnőttek számára valamilyen **hobby művelését**, vagy új szakma megszerzését is jelentheti. Az első esetben az **önszerveződő közösségek, kézműves és más specialisták**, míg a második esetben a **kormányhivatalok**, illetve a **munkáltatók** lehetnek megfelelő partnerek a tervezés és a megvalósítás során.
- A **nyugdíjas korosztály** számára újra előtérbe kerül a szabadidő hasznos

eltöltésének igénye. Így számukra az életen át tartó tanulás **a meg nem valósult álmok megélését, a közösségi életet és az egészséggel, jó közérzettel, hagyományok átadásával kapcsolatos foglalkozások igénybevételét** jelenti. Ezekben partner tud lenni a közművelődés, amennyiben megfelelő infrastrukturális (pl. akadálymentesített terem), személyi (rugalmas nyitva tartás, megfelelő csoportvezető) és anyagi (elsősorban fűtés, mosdók stb.) áll rendelkezésre. Mivel az idősek részben a **nosztalgia**, részben pedig a **modern kor megértése** felé is nyitottak, az ilyen jellegű programok, kiállítások szervezését is javasolt beilleszteni az intézményi programokba.

4. Műhelymunka: az élethosszig tartó tanulás jelentősége

Összefoglaló: A műhelymunka témája a felnőttképzés és az élethosszig tartó tanulás kapcsolódási pontjainak feltárása volt. A résztvevők a következő megállapításokat tartották fontosnak: A közművelődés részt vesz a társadalmi esélyegyenlőség megteremtésében, az életen át tartó fejlődéshez szükséges képzések szervezésében.

Eredmény: Három kiemelkedő területet találtak a műhelymunka résztvevői, ahol az életen át tartó tanulásnak és a felnőttképzésnek fontos szerepe van:

- A felnőttképzés esetében elsősorban a **közoktatási rendszer hiányosságainak ellensúlyozása** áll az előtérben. A közoktatás nem látja el a **személyiségfejlesztést**, a **társadalmi normák átadását** és általuk **az egyén beilleszkedésének elősegítését** a társadalomba, és nem segíti az igazságosabb szelekciót sem. Emiatt még fontosabbá vált a felnőttoktatási rendszer **kompenzációs szerepe** és az ún. második esély biztosítására irányuló felelőssége. A második esély elsősorban a munkaerőpiaci előrehaladás lehetőségéről szól, elősegíti a képzés segítségével az egzisztenciális jobbulást, a kulturális státusz és az életmód pozitív változásait.
- A **munkaerőpiac** is fordulatszerű változásokon esett át: a társadalmi és a gazdasági élet csaknem minden területén **rendszeres áttanulás vált szükségessé**, még ott is, ahol a foglalkozási keretek azonosak maradtak.
- A felnőttek **szakmai továbbképzésének** célja:
 - **fel kell zárkózni** a műszaki, gazdasági fejlődéshez;
 - **lépést kell tartani** a tudomány és technika eredményeivel;

- **fel kell készülni** minden területen a műszaki fejlődés eredményeinek fogadására, elsajátítására.
- A munkaerőpiaci igényeknek megfelelő tovább-és átképzéseket el kell végezni

Ajánlás: Az életen át tartó tanulással kapcsolatos feladatok megvalósításához a közművelődési intézmények, szervezetek többsége nem rendelkezik megfelelő infrastrukturális háttérrel és költségvetéssel.

- Egyik legfontosabb feladat azoknak a feltételeknek a megteremtése, amelyek nélkül ez a feladat elvégezhetetlen. Megfelelő kialakítású, **fűtéssel, légkondicionálással rendelkező tantermekre** van szükség, amelyek vonzóvá teszik a bérlők, képzők számára az intézményeket. Az oktatás-képzés korszerű eszköztára: **interaktív táblák, asztalok, székek, megfelelő világítás** kialakítása szintén szükséges.
- A hátrányos helyzetű célcsoport felzárkóztatását célzó foglalkozásokon gyakran még az ingyenes programokról is kimaradnak azok az **alacsony végzettségű nők, akik kisgyermekkel** vannak otthon, hiszen a gyermeket nem tudják hová tenni amíg a képzésre járnak. Ezért a megfelelő **baba-bama sarok és a gyermek wc kialakítása, valamint a pelenkázáshoz, szoptatáshoz megfelelő helyiség kialakítása, egyfajta gyermekmegőrző létesítése** javasolt.

5. Műhelymunka: hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezetek között

Összefoglaló: A műhelymunka témája a közművelődés, felnőttképzés és a közoktatás közötti kapcsolatok áttekintése volt. Az egész életen át tartó tanulás megalapozásának fontos részeként

- **a közoktatásnak fel kell készítenie a folyamatos tudásszerzés eszköz- és intézményrendszerének tudatos használatára.** Különösen igaz ez a kistélepléseken.
- A **kulturális tőke** természetes **forrása** pedig a **családon** kívül a **köznevelés**, melynek hatása a tankötelezettség révén minden gyermeket érint, és ezáltal lehetőséget jelent az esélyegyenlőség megteremtéséhez. Hazánkban ezt a kiegyenlítő szerepet még nem sikerül az oktatásnak betöltenie.
- A **közművelődés és a közoktatás között megvalósuló szektorközi együttműködés hozzájárul, hogy a kulturális javakhoz jobban hozzáférjenek a diákok**, így látókörük szélesedik, több inger éri őket, ezáltal **javulnak felzárkózási esélyeik.**
- A közművelődés rendszere a **hátránykompenzációra** is kínál megoldást, hisz olyan informális és non-formális tanulási alkalmakat kínál a lakosságnak, amelyeket **bármely életkorban** igénybe tudnak venni.

Eredmények: Az értékes műhelymunka során a résztvevők számos kérdésre keresték a választ.

- Hogyan biztosítható a célcsoport számára olyan **gazdag tanulási környezet**, amely lehetővé teszi, hogy bizonyos kompetenciák **akár iskolán kívül, önálló döntések és egyéni stílusok, életstratégiák alapján is fejleszthetők legyenek.**

- Az igazi kérdés az, hogy **maga az oktatási rendszer hogyan ismeri el mindazt, amihez a közművelődés kínálatából lehet hozzájutni.**
- **Miként lehet felkészíteni** az egyént arra, hogy az élethosszig tanuljon? Miként lehet ennek **az előnyeit megismertetni a célcsoporttal?**

Ajánlások:

- A megfelelő tanulási környezet biztosítása az életen át tartó tanulást igénybe vevők számára a közművelődési intézményhálózaton keresztül lehetséges. Ennek érdekében szükséges ellátni a közművelődési intézményeket a **megfelelő infrastruktúrával.** Folyamatosan **megújuló, bővíthető** eszköztárra és a szükséges méretű, felszereltségű **termekre** van szükség. Ennek érdekében meg kell teremteni azokat a **forrásokat,** amelyek lehetővé teszik ezeknek az **eszközöknek a beszerzését,** valamint az **elavult épületek felújítását, indokolt esetben új, korszerű művelődési központok építését.**
- Meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek szerves kapcsolatokat alakítanak ki az **iskola hagyományos színterei és a közművelődés intézményhálózatában felkínált szinterek között.** Ennek a kapcsolatnak a **beépítése az iskola mindennapi gyakorlatába** egy olyan trambulín, amely **felnőttkorban jól használható tanulási mintát nyújthat.**
- Érdemes még **másik két szektor** indirekt kapcsolódásait is szemügyre venni. Az egyik a **munkahelyi tanulás,** amelybe a maga sajátos eszközeivel beszivárog a közművelődés és a kultúra is, de jelen van ott az oktatás is.
- A másik, munkahelyek, vállalkozások számára kínálható csomag pedig a **tréningek szervezése,** valamint a

szabadidős programkínálat biztosítása. Ez egy **növekvő piac**, ahol mind az **oktatási**, mind a **kulturális szolgáltatásoknak** lenne mit keresniük.

- A média részben közművelődési, oktatási szerepköröket is átvett. Meg kell találni azokat a kapcsolódási pontokat, amelyek segítségével az életen át tartó tanulás és a közművelődés megjelenhet a médián keresztül. **Online csatornák, tanfolyamok stb.**

6. Műhelymunka: Multikulturalizmus

Összefoglaló: A műhelymunka során a résztvevők áttekintették a **multikulturalizmus** és a **globalizáció** kapcsolatát. A fejlett világ számára a 21. század a multikulturális társadalmak időszeke. **A különböző kultúrák, nyelvek, szokások, tradíciók és vallások egymás mellett élése, keveredése** napi jelenségnek számít, s az életvitelre is jelentős hatást gyakorol.

Eredmények:

- Az egyik ilyen jelenség, hogy **kívülről jövő kulturális hatások** jelennek meg egészen hétköznapi életterekben. Ilyen például a gasztronómia terén a távoli országok ízeit közel hozó éttermek (pl. Pizzériák, kínai, thai éttermek) stb. Megjelenése, de ide tartoznak a zene, a filmek és a közösségi oldalak által közvetített világok is.
- A turizmus fejlődése hétköznapivá teszi a más országokba való eljutást, valamint az ide látogató vendégek megjelenését is.
- Nagymértékben megnőtt a **nyelvtudás** értéke, a **többsnyelvűség** elvárásává vált minden társadalmi csoport számára.
- Számos esetben a keleti országok fiataljai (és az idősebb korosztály is) külföldön próbál szerencsét, teremt magának egzisztenciát. Ezek egy része a megkeresett pénzt hazahozza, de más részük külföldre költözik és tartósan ott is marad.
- A nyugati országokba nagy számban érkeztek korábbi gyarmataikról a **bevándorlók**, s napjainkban a **migráció** már Magyarországot is megpróbálja elérni.
- Mindez egyre gyakoribbá teszi annak megélését, hogy más nemzetiségű, nyelvű, vallási, kulturális háttérű emberekkel kell együttélni.

- A műhelymunka résztvevőit mindez kiemelten érinti, hiszen a határon átnyúló magyar közösségekre a XX. század folyamán többszöri határváltás, majd **egy más nyelvű és kultúrájú államba kisebbségként való beilleszkedés** kényszere hatott.
- A **globalizáció túlmutat a multikulturalizmuson**, hiszen a sokféleséget igyekeznek egyneműséggé gyúrni.

Ajánlások:

- A legfontosabb igény éppen a **nyelvtanulás, nyelvoktatás** terén jelentkezik, hiszen a külföldi munkavállalás választásánál jelentős előnyt élveznek azok, akik a megfelelő nyelvi alapokkal rendelkeznek. Elsősorban a munka szempontjából vonzó országok nyelve: angol, német, olasz keresettek. Megfelelő minőségű, több generáció számára nyitott, közoktatáson kívüli **kiscsoportos nyelvoktatás** és a nyelvtudást szinten tartó **idegen nyelvi társalgó körök, idegen nyelvű filmklubok infrastrukturális feltételeit kell megteremteni.**
- A **külföldi munkavállalás**, külföldön való letelepedés előnyeit és hátrányait, feltételeit, egyáltalán **tapasztalatait megosztó nem formális képzési alkalmak**, például klubfoglalkozások, előadások szintén vonzóak lehetnek. Ezek szervezése önmagában is lehet közművelődési feladat, de a hozzájuk kapcsolódó kompetenciák, nyelvi és szakmai ismeretek megszerzése pedig már életen át tartó tanulás, akár felnőttképzés körébe tartozó tevékenység.
- A **külföldre költözés alternatívái**, a helyben maradván boldogulás előnyei bemutatásának is megvan a maga helye: akár erről szóló **vitaesteket, helyi munkavállalási és támogatási lehetőségek bemutatását** várhatóan nagy érdeklődés övezi.

- A gasztronómiai értékek igen népszerűek, a **főzőtanfolyamok, kóstolók, bemutatók** mindig sok érdeklődőt vonzanak, azonban **ezek megfelelő helyszínét ki is kell alakítani.**
- **Határon túli magyar közösségek** számára elsősorban az **identitás megőrzése**, az **anyanyelv** használatának, a **kultúránk, hagyományaink** átadásának feltételeit kell megteremteni. Ennek egyik oldalról **államközi egyezmények, szabályozások** teremthetik meg a lehetőségét. Másik oldalról pedig fontos egy olyan, **a határon inneni és túli magyar kulturális szervezeteket összefogó szakmai testület** létrehozása, amely segíti a kisebb-nagyobb szervezetek működését. **Információval, pályázati lehetőségek felkutatásával, partnerek, cserekapcsolatok ajánlásával, akár kihelyezett képzésekkel** lehet orvosolni az esetleges hiányokat.
- Fontos továbbá **az anyanyelv iskolán kívüli tanulási, gyakorlási lehetőségének megteremtése**, különösen a vegyes házasságokból származó, vagy az ország többségi nyelvén tanuló gyermekek számára.
- Ugyanígy az egyes szervezetek közötti kapcsolatok segítségével az országhatárok egyre átjárhatóbbakká válnak, személyes barátságok és szakmai szálak szövődnek. A **hálózatosság** segítségével egyre nagyobb piac nyílik a kulturális szolgáltatók, hagyományőrzők, művészek stb. számára, ami szerencsésen ellensúlyozhatja a globalizációs nyomásból fakadó nehézségeket.
- A multikulturális környezetben élő, dolgozó közösségeket fel kell készíteni arra is, hogy békében, egymás értékeit elismerve, de a sajátot büszkén vállalva tudjanak élni. Ennek érdekében számos **alternatív, az önismeretet, egyéni és közösségi célok megvalósítását szolgáló kompetenciafejlesztő foglalkozás és tréningmódszer** áll rendelkezésre, amelyeket elsősorban

a fiatal korosztály fogad szívesen. Ezek segítségével egyedi megoldások találhatóak az aktuálisan a közösség által megélt problémákra.

- Fontos a **történelemmel való találkozás**, akár szembenézés, és egyúttal az előrettekintés is, ami a jelen stabilitását biztosíthatja egyéni és közösségi szinten is. Minden a **kultúra, a művészetek, a hagyományőrzés és a kisközösségek** támogatásával, cserekapcsolatok, országon belüli és határon átnyúló kapcsolati háló erősítésével érhető el.
- Ez a célkitűzés legjobban a **lokális kisközösségek, szakkörök, klubok, hagyományőrző és művészeti csoportok** segítségével valósulhat meg: maga a művészeti, hagyományőrző tevékenység ugyanis ezekben zajlik.
- Fontos azonban **megteremteni azt a háttérrel, amiben ezek a közösségek és az őket alkotó egyének részben fejlődhetnek, részben továbbadhatják, bemutathatják az eredményeiket.**

7. Műhelymunka: Infrastrukturális problémák és megoldások

Összefoglaló: Infrastrukturális problémák és megoldások kerültek terítékre a hetedik műhelymunka során. A műhelymunkát vezető szakértő több példát is hozott a témához. Kisebb-nagyobb **civil szervezetek, közművelődési intézmények** szervezeti szintű infrastruktúráját mutatta be **problémafelvetésként, gondolatébresztőként**. A példákat meghallgatva mindenki párhuzamot vonhatott az ismertetett szervezet, illetve a saját szervezetének helyzete között.

A résztvevők egyöntetűen arról számoltak be, hogy az egyik **legköltségesebb, legnehezebben megoldható problémáról** van szó, azonban abban is egyetértettek, hogy ők maguk is **számos jó gyakorlatot** ismernek. Felelevenítették a tanulmányi kirándulások alkalmával látott megoldásokat is. Kiemelték, hogy a **jó infrastrukturális megoldások** mekkora **vonzerőt jelentenek** a célcsoporttagok számára.

Eredmények:

A számos helyzetben bebizonyosodott, hogy a közös érdek, a felelősségvállalás áthidalhatja a nehézségeket. A tanulmányutak alkalmával látott következő jó gyakorlatokat idézték fel és elemezték a résztvevők:

- Szolnok, VOKE Csomóponti Művelődési Központ:
Probléma: 3 emeletes épület, sok-sok lépcsővel, az akadálymentesítés nem megoldható épületen belül.
Megoldás: külső lift építése az épülethez, pályázati forrásból.
- Miskolc: VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház:
Probléma: a rendelkezésre álló épületben, mely a Nemzeti Vagyonkezelő Zrt tulajdona nem tudták létrehozni a NépmesePontot, mert a bérleti szerződést nem tudták a pályázati felhívásnak megfelelően módosítani. **Megoldás: egy másik ingatlant béreltek a pályázat**

megvalósításához, melyet kizárólag ehhez a projekthez használnak.

- Pécs, Vasutas Művelődési Ház: az épület egy zárt udvarral rendelkezik, melyen **szabadtéri színpad** is helyet kapott. Nyaranta gyakran szerveznek így szabadtéri előadásokat, stand up comedy esteket, de a gyerekekre is gondolva **az udvar egyik szegletében játszóteret alakítottak ki.**
- Balatonszemes, Művelődési Ház: A közösségi összejövetelek, rendezvények programját színesíti, hogy a művelődési ház udvarán található **kemencében közösen sütnek a közösségek tagjai.**

Ajánlások:

- Kistelepüléseken, falvakban az infrastrukturális problémák elsősorban **összefogással, együttműködéssel** orvosolhatók. A község/falu önkormányzata, iskolája általában szorosan együttműködik a helyi civil és közművelődési szervezetekkel, így például a technikai infrastruktúrát ki-ki igényei szerint használhatja, előzetes egyeztetés alapján.
- Javasolt a nagyobb településeken is **az együttműködés a civil szervezetek, intézmények és önkormányzatok, egyházak között** annak érdekében, hogy a településen lévő infrastruktúra (**épület, eszköz, felszerelés**) **együttesen elegendő legyen a legfontosabb igények kielégítéséhez. (Pl. hangtechnika, rendezvénysátor, asztalok, padok stb.)**
- A pályázatok kiírásánál javasoljuk a Bruttó **100.000 Ft-os költséghatárt jelentősen megemelni** az informatikai eszközök beszerzésénél, mivel az alacsony árkategóriájú termékek nem felelnek meg sem a napi munkavégzés követelményeinek, sem pedig az oktatás, képzés által támasztott elvárásoknak.

- Az ingatlanok állapota jelenti a legnagyobb problémát mind Magyarországon mind pedig a határokon túl. A felújítás költségei jelentősen csökkenthetők a közösségek tagjainak bevonásával, önkéntesek segítségével.
- Az erdélyi (partiumi) **Magyar Házak hálózata** jó példát mutat az önkéntes tevékenység szervezésében, ugyanakkor meg kell keresni azt a **pályázati forrást**, amellyel költségeik fedezhetőek.

8. Műhelymunka: Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete

Összefoglaló: A 2019-es első műhelymunkája a *Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete* címet viselte.

- A bevezető előadás rámutatott arra, hogy a **hagyományápolás, mint nevelési eszköz** és módszer segíti a **generációk közötti kapcsolat** elmélyítését, a környezethez, **saját tradícióhoz való kötődés** kialakítását.

Eredmények:

- Az **élethosszig tartó tanulás aspektusából** vizsgálva a közművelődési intézményekben folyó **művészeti képzéseket**, melyek általában fellépésekben, kiállításokban testesülnek meg, kiemelte, hogy ez már önmagában is feltételezi a folyamatos tanulást.
- A megtanulható **kismesterségek** adott esetben a megélhetést is biztosíthatják, ami különösen fontos lehet a hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozó emberek számára jelenthet kitörési pontot, ugyanakkor ezek a legmagasabb színvonalon, művészi szinten is művelhetők.

Ajánlások:

- A **hagyományápolás, nemzeti identitás őrzése, a saját kultúrához való kapcsolódás** lehetőségének biztosítása az egyik legfontosabb feladata a közművelődésnek.
- Ennek érdekében meg kell teremteni azokat a **megoldásokat**, amelyek segítségével úgy a hazai, mint a határon átnyúló együttműködés megvalósulhat az egyes hagyományőrző közösségek között.

- **Támogatási rendszer** (pályázatok, normatívák, adományok, támogatók stb.)
- **Adatbázis: kereshető adatbázis a hagyományőrök elérhetőségével**
- **Bemutakozási lehetőségek (online: pl. honlap, közösségi oldal, papír alapon: kiadvány, személyesen: fesztiválok, rendezvények, tehetséggondozó programok, fellépési lehetőségek).**
- **Képzések:** tehetséggondozás, körvezetők képzése. **Nem formális, informális képzési alkalmak:** szakkörök, klubok.
- **Szabadidős programok:** pl. táncházak
- A nagyobb egység mellett kiemelkedő jelentőséggel bír a **lokális, egyedi jegyekkel rendelkező, unikális hagyományok** megőrzése, az örökséget őrző **specialisták tudásának védelme.**
- Meg kell teremteni azokat a fórumokat, ahol **a más kultúrákkal való együttélés békés, pozitív példáját teremtik meg közös erőfeszítéssel:** Közös bemutatkozások, vendégségek, cserekapcsolatok, partnerség.
- Kismesterségek szerepeljenek az életen át tartó tanulás képzési kínálatában is, hiszen ezek teszik lehetővé azt, hogy egyrészt a képzés professzionális szintre emelkedjen, azaz, a hobbyból gyakorolt tevékenység fölé emelkedjen. Ezek gazdasági szempontból is előnyösek, hiszen **családok megélhetését is biztosíthatják**, ugyanakkor a kiemelkedő mesterek munkáinak **rendkívüli országimázs javító szerepük is lehet.**

9. Műhelymunka: Multikulturalizmus

Összefoglaló: a multikulturalizmus és az egyre fokozódó globalizáció mellett hogyan őrizhetők meg nemzeti identitást jelentő kulturális hagyományok, ezekben milyen módon jelenik meg az élethosszig tartó tanulás szemlélete.

Eredmények:

- A kérdésekre adott válaszok megvitatása alapján konszenzusos jelleggel az alábbiakat fogalmazhatjuk meg: Az ember egy adott kulturális háttérben nő fel. Életét, tapasztalatait, viselkedését jelentős mértékben meghatározzák azok a körülmények, amelyeket a kultúra biztosít számára, neveltetése nagyban függ az őt körülvevő kultúra jellemzőitől. A jelenlévők számára **a magyar nyelv és kultúra értékei** a meghatározóak. Az együttműködő partnerek **különböző országokban** élnek és tevékenykednek. A **magyarországi** partner számára természetes a **nyelvhasználat és a kulturálisan vele azonos** közeg, míg a **határon túli partnerek kisebbségi létben** élnek.
- Ennek megfelelően nagymértékben különbözőek a saját kultúra és nyelv elfogadtatásával kapcsolatos tapasztalataik és céljaik.
- De **akár többségi társadalom tagjaiként, akár kisebbségben** élünk, azt tapasztaljuk, hogy a társadalom egésze és a bennünket körülvevő **kultúra sokszínű és változatos** megjelenési formáit nap, mint nap tapasztaljuk. A különböző **mikrokultúrák** észrevétlenül jelen vannak életünkben, amelyekre **tudatosan sokszor fel sem figyelünk**.

Ajánlások:

- Amennyiben felelősségteljes, multikulturális érzékenységgel felruházott nemzedéket szeretnénk, úgy

fontos a **társadalom szociális kompetenciájának fejlesztése**, a sokszínűség megismertetése és elfogadtatása érdekében.

- A **környező országokban élő magyarság** számára évtizedek óta kihívást jelent a **nyelv, a kultúra őrzése, ápolása**. Ezt megerősítették a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet és a Vajdasági Magyar Versmondók Egyesületének résztvevő szakemberei is.
- Szervezeteik számos **rendezvényt** szerveznek, mellyel a felnövekvő generációnak adják át a **magyar nyelv szeretetét, a nemzetiségi hagyományokat**. A kultúra ápolása fontos része életüknek.
- A **globalizációs hatások** miatt egyre több külső behatás éri a társadalmat, amit nem lehet kivédeni. Különösen erőteljesen érintik ezek a határon túl magyar közösségeket, mivel **eleve egy multikulturális, számukra kisebbségi létet** jelent.
- Ebből az következik, hogy egyszerre kell megfelelni a egyrészt a **békés egymás mellett élésnek, a tolerancia, egymás megismerése és elfogadása** elvének, ugyanakkor **kiemelt figyelmet kell fordítani a hagyományőrzésre, a nemzeti identitás erősítésére**.
- Ezek alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a **népi kultúrát, a néphagyományokat, irodalmi emlékeket bemutató rendezvényeknek egyre nagyobb szerepe van a multikulturális és globalizációs hatások kivédése, csökkentése érdekében**. A rendezvények hozzájárulnak a meglévő ismeretek átadásához, de turisztikai attrakciót is jelenthetnek.
- Javasolt a különböző - nem csak előadóművészeti csoportok és művészek de más jellegű hagyományok, valamint a képző-és iparművészet, kismesterségek,

specialisták számára is **felmenő rendszerű seregszemlék, bemutató szervezése.**

- Ahhoz, hogy ezek sikeresek, magas színvonalúak lehessenek, szükséges, hogy a **felkészülés is támogatást élvezzen.**
- Nem formális és informális képzések, **szakkörök, klubok, táborok** mellett a **csoportok vezetőinek, az őket segítő kulturális szakembereknek a képzésére** is nagy figyelmet kell fordítani.
- **Kiemelten ezzel foglalkozó intézményeknek, szervezeteknek lehetővé kell tenni, hogy infrastruktúrájuk megfelelő legyen** a rendezvények, seregszemlék lebonyolítására. Valamint **szakembereik is felkészültek** legyenek ezek menedzselésére.

10. Műhelymunka: Infrastrukturális problémák és megoldások

Összefoglaló: Jelen műhelymunkán ismét a közművelődésben fennálló infrastrukturális problémákat elemeztük, de más aspektusból, mint előzőleg.

A műhelymunkát vezető szakértő rámutatott arra, hogy az infrastruktúra nem csak a szervezet tárgyi működési környezetét jelenti, hanem például **humán infrastruktúráról** is beszélhetünk.

A problémák azonosítása érdekében mindenkinek fel kellett írnia, hogy Ő mit érzékel problémának, majd a lapokat összekeverve, mindenki húzott egyet, amire pedig a lapon szereplő problémára kellett egy lehetséges megoldást felvázolnia.

A résztvevők szerint **a legnagyobb problémát a bérek jelentik**, mert a közművelődésben jellemzően alacsonyak a bérek, sok esetben alig haladják meg a garantált bérminimumot, annak ellenére, hogy több éves tapasztalattal rendelkező, diplomás végzettségű szakemberek vesznek részt a munkában. Tehát egyrészt a problémát az alacsony bérek jelentik, **aminek a következménye a munkaerőhiány** is.

Eredmények: Az alacsony bérek problémájára megoldást jelenthet, hogy a szervezetek **több piaci alapon szervezett szolgáltatással** jelennek meg, így az ebből származó bevétel – **akár jutalékos rendszerben – béremelésre fordítható.** A felnőttképzés tekintetében itt elsősorban **tanfolyamok, képzések** szervezésére gondoljunk, de szervezhetőek **kreatív foglalkozások, hobbi tanfolyamok** is. A bérek növelésének egy másik forrását jelenthetik a **pályázatok**, az abban vállalt szakmai munkák elvégzése. Bár ez csak **ideiglenes „bérkiegészítésként”** jelenik meg, mégis motiválólag hathat az alkalmazottakra.

A műhelymunkán szóba került az elmúlt években elindult, majd részben abbamaradt, részben átalakult kulturális közfoglalkoztatási rendszer a munkaerőhiányon igyekezett enyhíteni egyrészt, másrészt a **közfoglalkoztatottak**nak igyekezett kvalitásuknak megfelelőbb munkát biztosítani. Ez hazánkban nagy segítséget jelentett a kulturális ágazatban.

A munkaerőhiányon enyhíthet az **önkéntesek foglalkoztatása** is. A Vajdasági Magyar Versmondók Egyesületének képviselői elmondták, hogy rendezvényeikre ők rendszeresen vonnak be önkéntes segítőköt, akik ezért semmilyen plusz juttatásban nem részesülnek, **mindezt a helyi közösségért teszik, valamint azért, mert számukra is fontos az egyesület küldetése, annak kiteljesedése.**

Az SZMMI szakemberei szintén kevés fizetett alkalmazottról számoltak be. Náluk is problémát jelent, hogy kevesen vannak, ugyanakkor az önkéntesek szívesen vesznek részt a munkájukban. Elmondták, hogy az önkéntesekkel szemben problémát jelenthet, hogy nem ismerik a szervezeti kultúrát, nincsenek pontosan tisztában a feladatokkal, jogkörökkel, épp ezért fontos, hogy mielőtt bevonásra kerülnek egy-egy rendezvény lebonyolításába, megfelelő felkészítést kapjanak. Ezzel a résztvevők mindegyike egyetértett.

Ajánlások: A humánerőforrás, humán infrastruktúra megnevezés alig alkalmazható a közművelődésben, kulturális életben dolgozókra, hiszen ők egyfajta **hivatástudatból** teszik a feladatukat.

Ezzel együtt a **munkaerő hiánya**, illetve **megfelelő képzettségének, létszámának biztosítása** mindenképpen nélkülözhetetlen a terület érintő feladatok ellátása érdekében.

Ehhez javasolt, hogy a **bérek** már alapértelmezetten is **álljanak arányban azzal, hogy a kulturális területeken dolgozók**

számára nincsen kiszámítható munkaidő, gyakran **speciális, magas színvonalú tudással kell rendelkezzenek,** folyamatosan képzésben kell részt venniük ahhoz, hogy munkájukat el tudják látni.

A béreknek tudniuk kell **ellensúlyozni** a szakmában nagy mértékben **jelentkező kiégést** is, a pályaelhagyást is.

A fizetéseken kívül **a társadalmi megbecsülésnek, elismeréseknek** is megfelelő mértékűnek kell lennie.

Az intézmények, szervezetek, művelődő közösségek számára nyitottnak kell lennie azoknak a lehetőségeknek, hogy **az életen át tartó tanulásban** részt vehessenek.

A **kulturális képzések** rendszere legyen széles körben, **akár határon átnyúlóan is** elérhető **a magyar nyelven / anyanyelven** művelődni, **tanulni kívánó csoportok és egyének számára.**

11. Műhelymunka: Kulturális gyökereink – hagyományok ápolása és tisztelete

Összefoglaló: Műhelymunkánk során felelevenítettük a témában már korábban folytatott műhelymunkabeszélgetését, melynek során azt boncolgattuk, hogy a közművelődésben milyen jelentőséggel bírnak a kulturális gyökerek, milyen rendezvények szerveződhetnek egy-egy hagyomány ápolása, tisztelete érdekében.

Mai műhelymunkánkon szakértőnk segítségével azt dolgoztuk fel, hogy mit tekintünk **hagyománynak**.

Eredmény: A műhelymunka első részének eredményeképpen elfogadtunk egy meghatározást, mely szerint **a hagyomány alatt általában az elődök örökségéből azokat a cselekvéseket, dolgokat értjük, amelyeket nemzedékről nemzedékre változatlan formában tesznek és készítenek az adott társadalom tagjai szociokulturális öröklés (beleszületik az egyén az adott társadalomba és tovább viszi ősei hagyományait) alapján.**

A hagyományokat a műhelymunka második részében a résztvevők és a szakirodalom ajánlása szerint közösen csoportosítottuk az alábbiak szerint:

- Családi hagyományok
- Vallási hagyományok
- Népi hagyományok

Kisebbségi vita alakult ki, hogy a családi hagyományok valóban tekinthetők-e hagyománynak. Ha abból indulunk ki, hogy a család a társadalom legkisebb egysége, akkor a családi örökségnek, mintáknak van helye a hagyományok csoportosításában, hiszen sokszor erősebb ráhatással bír az egyén életére, mint pl. a vallási vagy néphagyományok.

Az élethosszig tartó tanulás aspektusából megvizsgálva a hagyományokat megállapíthatjuk, hogy a hagyományok átadása

leginkább **tapasztalati úton való tanulás** által adódnak át a különböző **generációk között**. A folyamatos tanulás megvalósul **informális formában** is, hisz a művelődési házakban számos alkalommal rendeznek táncházat, népművészeti kiállításokat is.

A Tövishát Kulturális Társaság jelenlévő szakemberei kiemelték, hogy számukra nagyon fontos a szilágysági magyarok **nemzeti identitásának megőrzése**, a hagyományok átadása, épp ezért minden évben megszervezik a Tövisháti napokat, valamint rendszeresen a **helytörténeti vetélkedők, hagyományőrző ünnepek**.

A mai műhelymunkán elhangzottak **az élethosszig tartó tanulás** szemszögéből is megvilágította számukra, hogy jó úton járnak, munkájuk **az élet több dimenzióját behálózó közművelődési tevékenység** fontos része abban az esetben is, ha azt a **hagyományőrzés** aspektusából vizsgáljuk.

A Vajdasági Magyar Versmondók Egyesületének munkatársai elmondták, hogy náluk az **anyanyelv-ápolás** tengelyén zajlik a **hagyományőrzés**. Fontosnak tartják az irodalmi emlékek életben tartását, a **nyelvi kultúra megőrzését**. A versek által pedig fejlődnek az egyén tanulási képességei is. Összességében a mai műhelymunkán elhangzottak hozzájárultak a résztvevők szemléletének formálásához, látókörük szélesítéséhez, hisz a hagyományőrzés, hagyományápolás témáját az élethosszig tartó tanulás szemszögéből is sikerült megvizsgálni.

Ajánlás: A **hagyományőrzés**, a **generációk közötti tudásátadás** kapjon (még méltóbb) helyet **az életben át tartó tanulás palettáján**.

Az **anyanyelven történő hagyományápolás** és kultúráközvetítés lehetősége legyen alapvető **a határon túli magyar közösségek számára**.

Ennek érdekében legyenek meg azok a testületek, amelyek gondoskodnak a képzők képzéséről és továbbképzéséről. Egyik oldalon álljon **a lokális tudás**, annak minél gondosabban felgyűjtött, tanításra, átadásra kész “tananyaga”: videók, filmek, könyvek, hangfelvételek, leírások formájában. Ehhez szükséges, hogy a közművelődés szoros kapcsolatban legyen a **néprajz, folklorisztika, muzeológia** művelőivel. A folyamatos **néprajzi gyűjtőmunka** segítségével a tudás megőrizhető, ugyanakkor nyomon követhetőek a **hagyományos kultúra változásai, fejlődése is**.

Másik rendkívül fontos kapcsolódási pont az **előadóművészek** képzése, bevonása: a **hagyomány megőrzői, majd továbbadói között legyenek megfelelő tehetséggel bíró művészek, koreográfusok, stb.** Ezzel elérhető, hogy az újabb generációk számára is fogadható legyen a hagyományok üzenete. Ide értendő az **előadóművészeti produkciók közönségének az a része is**, akik **személyesen nem gyakorolják a hagyományt**, viszont ezen a módon **tudást szereznek róla**, részesei, sőt, a jegyek megvásárlásával, érdeklődésük kimutatásával **támogatói** maradnak. Fontos a **folyamatos párbeszéd a hagyományok “népi” gyakorlói, a hivatásos előadóművészek, a műkedvelő, öntevékeny csoportok vezetői és a közművelődési szakemberek, szakmai közösségek között**. Ennek javasoljuk megteremteni az alapjait, rendszerét.

12. Műhelymunka: hálózati együttműködési lehetőségek a különböző szervezettípusok között

Összefoglaló: Fontosnak tartottuk, hogy megvizsgáljuk a hálózati együttműködési lehetőségeket a különböző szervezettípusok között. A témában előzőleg már szerveztünk egy műhelymunkát. Ekkor a közművelődés és a közoktatás kapcsolatát boncolgattuk.

A bevezető előadást követően SWOT analízist készítettünk az együttműködésben rejlő lehetőségek feltérképezésére. A SWOT (GyELV) elemzés segítségével már a következő időszakokra vonatkozó stratégiai alapok lerakását is megkezdtük.

Eredmény:

Erősségek:

- Egyértelműen megállapították a résztvevők, hogy megvan a törekvés a tudatos kapcsolatépítésre a két hálózat szervezetei között.
- Nyitottság, megújulás iránti igény jellemzi a jelenlévőket.
- Új fejlesztések kidolgozása mellett teszik le a voksot az együttműködés területén
- A kulturális intézményrendszer minőségi programkínálata már most is jellemzi a szférát, azonban ennek fejlesztésére is már jelen műhelymunka sorozat keretében is tettünk erőfeszítéseket.
- Az erősségeink egyik legfontosabbika, hogy a közoktatási intézmények aktívan részt vesznek a kulturális életben
- Projektszemléletű együttműködés a különböző szervezet típusok között segíti a gördülékeny megvalósítást.
- - A fiatal korosztály könnyebben elérhetővé, bevonhatóbbá válik a művelődési intézményekben.

Gyengeségek:

- A megfelelő technikai feltételek és eszközök hiánya nehezíti a munkavégzést
- A szakemberhiányból adódó és az alacsony bérezés miatti létszámbővítés az intézményeknél.
- Anyagi források hiánya nehezíti a programok szervezését, fenntartását.
- Diákok túlterheltsége. A közművelődés és a közoktatás együtt már túl nagy terhet rak a fiatal korosztályra.

Lehetőségek:

- Kulturális projektek kidolgozása által tudatosabban használhatók a meglévő erőforrások, jobb eredmények érhetőek el.
- Közművelődési és köznevelési intézmények számára kiírt pályázatok összehangolása lehetővé tenné a szakemberek közötti munkamegosztást, és jobb illeszkedést tenné lehetővé a célcsoport igényéhez, valamint a szakmai szempontokhoz.
- Program-centrikus magatartás által felértékelődhetnek az eredmények.
- Új kulturális tartalmak és formák kidolgozása és meghonosítása segítségével a kulturális programok jobban illeszkednek a társadalom elvárásaihoz, nagyobb érdeklődésre tarthatnak számot.
- Tudatos keresletépítés segítségével a programok, projektek népszerűsége nő, a kultúra megtartó ereje növekszik.

Veszélyek:

- Forráshiány miatt jó kezdeményezések is veszélybe kerülhetnek.
- Az internetes virtuális kapcsolatok háttérbe szorítják az interperszonális kapcsolatokat, a saját élményű tanulást és a közösségi létezés élményét.
- Kedvezőtlen demográfiai folyamatok: előregedés, a gyermekek számának folyamatos csökkenése miatt szűkül a célcsoport.
- A kulturális színterekről az otthonok falai közé szorul vissza a művelődés
- Elmaradó infrastrukturális fejlesztések

Eredmények: A közösen megfogalmazott SWOT analízis alapján a Tövishát Kulturális Társaság szakemberei úgy gondolták, hogy a jövőben **újabb programokat** fejlesztenek a környező iskolák diákjai számára, együttműködésben az iskolákkal, melyek elsődleges célja továbbra is a **magyar nyelvi és kulturális hagyományok ápolása** lesz.

Az SZMMI munkatársai szerint a feltárt veszélyek miatt új utakat kell keresni és innovatív, valamint interaktív együttműködésre van szükség a köznevelési intézményekkel. A projektszemléletű együttműködés, valamint a program-centrikus magatartás erősítheti náluk is az együttműködéseket. A műhelymunka zárógondolataként megjegyezték, hogy az élethosszig tartó tanulás területén az egyik legnagyobb problémát az jelenti, hogy miként lehet felkészíteni rá az egyént.

Ajánlások: A legjobb modell az, **ha szerves kapcsolatok jönnek létre az iskola hagyományos színterei és a közművelődés intézményhálózatában felkínált színterek között.** Ennek a kapcsolatnak a beépítése az iskola mindennapi gyakorlatába egy olyan ugródeszka, amely felnőttkorban jól használható tanulási mintát nyújthat.

Tanulmányutak

Definíció: Tanulmányút alatt jelen esetben az együttműködő partnerek által delegált résztvevők 2 napos látogatását értjük egy-egy, az adott területen kiemelkedő eredményt elért közművelődési intézményben, önkormányzatnál. A tanulmányi kirándulások Magyarországon valósultak meg. Évente 4, a projekt 24 hónapja alatt összesen 8 tanulmányutat valósítottunk meg, úgy, hogy a különböző célú látogatások során megfelelő figyelem fordulhasson az adott területre.

A tevékenység célja: Tapasztalatszerzés. A témában elismert, sikeres szervezetek meglátogatása, kapcsolatok kiépítése. Jó gyakorlatok bemutatása mellett a helyben jellemző kihívások, problémák és a megoldásukhoz vezető utak megismerése. Lehetőség biztosítása a kérdések feltevésére. Különböző erősségekkel, gyengeségekkel, lehetőségekkel és kihívásokkal rendelkező helyszínek gyakorlatába való betekintés. A két napos tanulmányutak alkalmával a hosszabb időtartam mélyebb betekintést tesz lehetővé.

Kulcsfogalmak: Tapasztalatcsere, hálózatosodás, közművelődés szerepének erősítése, jó gyakorlat

Feltételrendszer: A tanulmányutak megszervezésénél a következő szempontokat kell figyelembe venni: Kapcsolatfelvétel, időpont-egyeztetés, szakmai program egyeztetése a fogadó intézménnyel. Az utazás időtartama, szállás, étkezés, fakultatív programok biztosítása. A résztvevők felkészítése, a tematika megküldése. A tapasztalatok összegzése. Nem formális, informális alkalmak teremtése a pozitív emberi-kollegiális kapcsolatok kialakítása érdekében.

- Személyi feltételek: koordinátor, aki összefogja, megszervezi a tanulmányutat. A fogadó szervezet megbízottja(i), akik felkészülten várják a résztvevőket. A partnerszervezetek küldöttei, akik részt vesznek a tanulmányúton.

- Tárgyi feltételek: Jegyzetfüzet, toll a résztvevők számára. Jelenléti ív és emlékeztető
- Anyagi feltételek: utazási és étkezési, valamint szállás költségek.

Alkalmazott eszközök és módszerek: Helyszín bejárása, előadás, munkaebéd, kulturális örökségek megismerése, kiscsoportos munka stb.

A tanulmányutak témái:

- a közművelődés szerepe a családok életében:
 1. élethosszig tartó tanulás, aktív nyugdíjaskor
 2. nemzetiségi hagyományok ápolása
- kulturális és egyházi értékek szerepe a közművelődésben:
 1. egyházi oktatás szemléletformáló szerepe
 2. foglalkozási hagyományok átörökítése a gyerekekre
- Kistelepülések megismerése
 1. az önkormányzat és a helyi civil szervezetek közösségmegtartó intézkedései
 2. milyen lehetőségek vannak egy előregedő település fejlesztésére, a szegénységből való kitörésre, a kulturális szolgáltatások ehhez milyen háttérrel tudnak nyújtani
- a közművelődési szakmai koncepció megvalósítása:
 1. A közművelődés és felnőttképzés kapcsolata
 2. Kulturális vidékfejlesztés, határon túli magyar kultúra

Eredmények, várható kimenet: A tanulmányút témájának mélyebb megismerése. Jó gyakorlatokkal való találkozás. Átvehető megoldások megismerése. Átfogó ismeretszerzés a közművelődés, élethosszig tartó tanulás témájában. Kapcsolatrendszer szélesedése, partnerség kialakítása.

1.Tanulmányút

Helyszín: Pécs, Vasutas Művelődési Ház

Összefoglaló: 1. nap. 1. Intézmény megtekintése, projektek, csoportok, funkciók megismerése. 2. A Pécsről indult Bányamanó mozgalom megismerése. Bányászok Érdekvédelmi és Kulturális Egyesületének képviselőjének előadása. 3. Pécsbányai Kulturális Egyesület munkatársának előadása: „A szociokulturális hátrányok leküzdése a közművelődés segítségével” (angol és német társalgókör, tanoda) 4. Pécsen folyó színházi nevelés. 5. Escargo Hajója Színházi Nevelési Szövetkezet előadása. 2. nap: Siklós megtekintése. Interaktív tárlatvezetés, alternatív bemutatási formák szerepe az érdeklődés fenntartásában.

Eredmény: Intézmények, csoportok munkájának megismerése, jó gyakorlatok megismerése, kapcsolati háló bővítése.

Ajánlás:

- Javasolt a **hosszú távon gyümölcsöző kapcsolódások kialakítása a szakmai/munkahelyi/érdekvédelmi közösségekhez.**
- Nyelvtanulás és közművelődés közös eszköztárának, infrastruktúrájának kialakítása
- Leszakadó, felzárkózásra szoruló csoportok támogatása uniós és hazai programokkal. (Tanodák helyszínének biztosítása).

2. Tanulmányút

Helyszín: Balatonszemes, Balatonszemesi Latinovits Zoltán Művelődési Ház, Könyvtár és Múzeum

Összefoglaló: 1. nap. intézmény meglátogatása: Az Országos Színház-történeti Intézet és Múzeum anyagából készült állandó kiállítás megtekintése. Latinovits Zoltánról valamint a Reich Károly kiállítás meglátogatása, majd a Balatonszemesi Néptánc Együttes műsorának megtekintése. A szakmaiságot még tovább emelte az intézmény uniós projektjeiről szóló előadás is, mely egyúttal jó gyakorlatok bemutatását is szolgálta. Latinovits Zoltán és Bujtor István végső nyughelyének meglátogatása. 2. nap: Balatonszárszó - József Attila emlékház meglátogatása – interaktivitás fontossága a kulturális értékek közvetítése során.

Eredmény: 1. Többfunkciós intézmény munkájának megismerése. 2. Kapcsolatfelvétel és előadás meghallgatása.

Ajánlás: A közművelődés és az életen át tartó tanulás fontos feladata a **lokális értékek** őrzése, valamint a **közös (országos, határon átnyúló) értékek rendszerébe való bekapcsolása.**

3. Tanulmányút

Helyszínek: Miskolc, Bányász Kulturális Egyesület (Miskolc-Pereces), Gömörország Kapuja NépmesePont , VOKE Vörösmarty Művelődési Ház, Miskolci Egyetem

Összefoglaló: 1. nap 1. Miskolc-Perecesen a lakosság nagyrészt volt bányász, roma származású, hátrányos helyzetű. 2. korábban virágzó kulturális élet volt, ami a bánya megszűntével hanyatlásnak indult. 3. a jelenlegi helyzetben is mindent megtesz az egyesület a rendkívül nehéz körülmények között élő lakosság megszólítására. 4. a közösség a helyi gyermekeket is megszólítja, részükre külföldi kirándulást is szervez. A NépmesePont meglátogatása a kiemelkedő hagyományőrző-közösségszervező funkciók együttes jelenlétéből adott ízelítőt. Míg a VOKE Vörösmarty Művelődési Ház munkájának megismerése a helyi jó gyakorlatokat és a jó közösségszervezésnek köszönhető lakossági aktivitást mutatta be. A tanulmányút 2. napján a Miskolci Egyetem szakjainak, valamint az egyetemi közművelődés lehetőségeinek megismerésével foglalkoztunk és betekintést nyertünk az egyetemi Könyvtár működésébe.

Eredmény: A helyi kulturális egyesületek tevékenységének megismerése. A NépmesePont filozófiája, hogy a népmese rendkívül fontos az anyanyelvi kompetenciák fejlesztésében, mely elengedhetetlen része a későbbi tanulásnak, így megalapozza az élethosszig tartó tanulást is. A VOKE Vörösmarty Művelődési Házhoz tartozó önszerveződő közösségek, csoportok, nem formális és informális tanulási alkalmak megismerése, valamint az egyetemi közművelődés és a Selmeci Műemlék Könyvtár eredményeinek, tevékenységének megismerése.

Ajánlás: A szakmák képviselőit tömörítő, nagy hagyománnyal rendelkező kulturális szervezetek bevonása a közművelődési életbe. Próba-és bemutatkozási lehetőségek biztosítása számukra. Az ő utánpótlásuk felkutatása a helyben / intézményekben működő öntevékeny csoportok tagjai körében. A közoktatás és a közművelődés kapcsolódásainak kihasználása a tehermentesítés érdekében, illetve kitelepült programok fogadása kölcsönösen.

4.Tanulmányút

Helyszín: Szolnok, VOKE Csomóponti Művelődési Központ, Szabadtéri repülőeszköz-kiállítás megtekintése

Összefoglaló: VOKE Csomóponti Művelődési Központ megismerése. 1030 nm-es komplexum bejárása, vasúti és lakossági közművelődési programok megismerése. Közösségek, csoportok megismerése. Kapcsolati háló (önkormányzat, városi közművelődési és közoktatási intézmények, civil szervezetek) megismerése. 2. város nevezetességeinek megtekintése.

Eredmény: Közművelődés és közoktatás példaértékű együttműködésével kapcsolatos jó gyakorlat megismerése. Interaktivitás fontossága a tudástranzfer során.

Ajánlás: A településen és környékén működő különböző intézmények, szervezetek együttműködésének támogatása. A közös pontok figyelembevétele, valamint egymás programjainak kiegészítése.

5. Tanulmányút

Helyszín: Szolnok - Kiskunfélegyháza, VOKE Csomópointi Művelődési Központ, Kiskunfélegyházi Népmesepont

Összefoglaló: VOKE Csomópointi Művelődési Központ infrastruktúrájának, csoportjainak, valamint a Kiskunfélegyházi Népmesepont tevékenységének megismerése.

Eredmény: 1. a művelődési ház munkafolyamatait, a háttérben dolgozó munkatársak munkaközi kapcsolatrendszerét és azok eredményét mutatták be a résztvevők számára különös tekintettel a célcsoportok által igénybe vett szolgáltatásokra. Továbbá vizsgáltuk, hogy az egymásra épülő és egymást kiegészítő szakmai tevékenységek (programtervezés, műszaki ügyelet, közönségszervezés, marketing, dokumentálás) hogyan tudják globalizáltan működtetni az intézményt úgy, hogy a célcsoportok mindegyikének lehetőséget tudjanak teremteni a szolgáltatások igénybevételére. 2. Infrastrukturális problémák megismerése. 3. Infrastruktúra előnyei: megfelelő beosztás. 4. működő csoportok, kisközösségek, roma nemzetiségi hagyományörzés bemutatása. 5. A MÁV Járműjavító férfikara az ország egyik legrégebben működő kórusának megismerése. 6. Kiskunfélegyházi Népmesepont megismerése.

Ajánlás: A tanulmányúton szerzett tapasztalataink azt mutatják, hogy az élethosszig tartó tanulás, a hagyományápolás és a közösségépítés szinte kéz a kézben járnak, a közművelődés terén összefonódnak és egymást erősítő hatással bírnak. Ezt kiaknázandó, a közművelődésben a hátrányos helyzetűek életminőségének javítása érdekében olyan, a hagyományok ápolására irányuló közösségi programokat kell szervezni, melyek megmutatják a társadalomban rejlő, már-már feledésbe merült pozitív életpéldákat, melyből erőt és tapasztalatot meríthetnek, életszemléletük formálása érdekében.

6. Tanulmányút

Helyszín: Fényeslitke - Kisvárda, Fényeslitke Önkormányzat, általános iskola, Kisvárda, Városi könyvtár

Összefoglaló: A tanulmányút során legfontosabb feladatunk volt a kistelepülési közösségépítő munka megfigyelése. Kiemelten figyeltünk arra, hogy az állami támogatás (falusi CSOK) milyen befolyást gyakorol a családokra. Hogyan illeszkednek be, milyen szerepet kapnak a betelepülők a faluban, faluközösségben. Fényeslitkén megfigyelhető a helyi egyházak pozitív hatása a kulturális életre. A helyi általános iskola a kulturális élet központja. Feladatul tűzte ki a magyarságtudat elmélyítését, a rendezvényeken való közreműködést, a határon túli magyarok megismerését, támogatását. Összességében azt tapasztaltuk, hogy **példás a szakmaközi összefogás Fényeslitkén.** A kisvárdai Városi Könyvtár egyúttal **alternatív kulturális központ** is: színházi és művelődési központi funkciókkal is rendelkezik. 30 település tartozik a vonzáskörzetéhez. Különlegességek, hogy itt kap helyet a Kisvárdai Várszínház és művészetek háza.

Eredmény: Megmutatkozott, hogy milyen gyümölcsöző lehet a közművelődés együttműködése más szektorokkal (önkormányzat, oktatási-nevelési intézmények, egyházak).

Ajánlás: A szakmaközi együttműködés minősége meghatározó a kulturális és a közösségi élet színvonala szempontjából. A kulturális feladatok ellátása nem lehetséges - különösen kistelepüléseken - szakmaközi együttműködés nélkül. Ilyen helyeken gyakran nincs is önálló közművelődési intézmény, a közösségi szintér funkcióját a könyvtár vagy faluház látja el, míg a tevékenységet magát civil szervezet is végezheti.

Különösen a **pályázatok** tervezésénél fontos arra is tekintettel lenni, hogy egy-egy kistelepülésen kevés az a létszám, és **gyakran ugyanazok az emberek, akiket egy-egy foglalkozásra (akár szervezőként, akár résztvevőként) meg lehet szólítani.** Így az **indikátorok** teljesítése rendkívüli nehézségekbe is ütközhet egyes esetekben, amikor a résztvevők pl. nem lehetnek ugyanazok két különböző foglalkozásnál. Másik fontos téma, hogy minél **több támogatást** kell, hogy kapjanak azok, akik kistelepülésre költöznek. Ezek lehetnek **fiatal párok, családok**, de akár idősebb korosztály tagjai: pl. A faluba kitelepülni kívánó **nyugdíjasok**. Az lakhatás megoldásának segítése mellett fontos, hogy az ő **beilleszkedésük**, adaptálódásuk jól segíthető **kulturális programok** segítségével is. **Életen át tartó tanulási programok:** szakkörök, klubok, online és személyes részvételen alapuló tanfolyamok segíthetik őket.

7. Tanulmányút

Helyszín: Balatonszemes, Latinovits Zoltán Művelődési Központ

Összefoglaló: közművelődés és felnőttképzés kapcsolatának vizsgálata, „Helyiérték” Gondolkodók és Alkotók Regionális Egyesülete munkájának megismerése, közművelődési kerekasztal működése, infrastrukturális fejlesztés a balatonboglári művelődési házban

Eredmény: A tanulmányúton résztvevők megismerték a balatonszemesi Latinovits Zoltán Művelődési Központ működését, LLL koncepcióhoz való igazodásukat. A Helyiérték Egyesület közösségfejlesztési tevékenysége során megismertük az ifjúsági korosztály bevonásának lehetőségeit és módjait. A közművelődési kerekasztal működésének szükségessége. Többfunkciós közösségi terek kialakítása

Ajánlás: A közművelődési szakemberek és ifjúságsegítők találkozási és tapasztalatszerzési lehetőségének megteremtése, Life Long Learning szemlélet tudatosítása, meglévő infrastruktúra többcélú használatra alkalmassá tétele

8. Tanulmányút

Helyszín: Miskolc, Rudolftelep

Összefoglaló: A tanulmányút során megismertük a miskolci Vasutas Művelődési Ház operatív tevékenységét, együttműködési formáit. Ellátogattunk Rudolftelepre, ahol a helyi művelődési ház helyi ifjúsággal tevékenységét, bevonási lehetőségeit vizsgáltuk.

Eredmény: szektorközi együttműködési lehetőségek (közművelődés – felnőttoktatás, közművelődés – közoktatás) megismerése, hátránykompenzációs lehetőségek a közművelődésben, kistelepülési lehetőségek a közművelődésben (település élhetőbbé és vonzóbbá tétele a fiatalok részére, lakosságmegtartó és vonzó erő)

Ajánlás: közösségi programokba való bevonás módszertanának kidolgozása a célcsoport igényeire alapozva, szektorközi együttműködési lehetőségek jobb kommunikációja, a tapasztalatok megosztása

Konferenciák

Definíció: A konferencia a Nemzeti Művelődési Intézet fogalomtára szerint olyan ismeretterjesztési típus, amelynek keretében több személy, illetve nagyobb számú résztvevő adott témakörben értekezik. A résztvevők lehetnek egy adott szakterület képviselői, azonos foglalkozásúak, de szervezhető konferencia egy témakörben eltérő életkorú, iskolai végzettségű, foglalkozású személyeknek is. Konferenciákat évi 4, a projekt 24 hónapja során összesen 8 alkalommal javasunk megvalósítani hazai szakemberek részvételével. Továbbá egy projekt záró-konferencia keretében szükséges összefoglalni, bemutatni az eredményeket.

A tevékenység célja: Tapasztalatok összegzése. Az elméleti háttér átfogó bemutatása neves előadóktól. A konferencia az előadások keretében tárja a közönség elé az elért eredményeket, illetve a hallgatóság által feltett kérdésekre adott feleletek segítik a pontosítást. A konferencia előadói lehetnek a projektben közreműködők, vagy ellenkezőleg: olyan szakemberek, akiknek tudása jelentősen segítheti a kutatás előrehaladását.

Kulcsfogalmak: Összegzés, információ.

Feltételrendszer: A konferencia megszervezéséhez szükséges, hogy a műhelymunkákon, tanulmányutakon és a kutatás folyamatában bizonyos eredmények, tapasztalatok már megszülessenek, s ezek olyan mértékben feldolgozottak legyenek, hogy azokat a közönség számára be lehessen mutatni. A külső előadók-szakértők meghívásával biztosítható, hogy a kutatási-tanulási folyamat egyre magasabb színvonalon folytatódjon.

Alkalmazott eszközök és módszerek: Előadás, prezentáció, fórum, kérdések és válaszok.

Eredmények, várható kimenet: A meghívott előadók és a projektben közreműködő szakértők előadásai, majd az azt követő beszélgetések közös platformot alakítanak ki a szakértői tevékenység számára. Pontosítják, több szempontból értelmezik az eredményeket, és amennyiben szükséges, átalakítják a következő feladatokat.

Ajánlás: A szakmai és szakmaközi kapcsolatok magas színvonalú megnyilvánulásai azok konferencia-előadások, amelyek egyrészt **összegzik a meglévő tapasztalatokat**, másrészt a kultúrakutatás által elért **eredményeket mutatják be** a szakmának, harmadrészt pedig a jövőt szolgáló **ajánlásokat fogalmazznak meg**. Javasolt a rendszeres szakmai tanácskozások, **konferenciák szervezése**, amelyek a magas színvonalú munkavégzés elméleti alapjait vetik meg.

Összegzés, szakmapolitikai javaslatok az életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtéséhez

A műhelymunkákba és a kutatásba bevont szakértői vélemények alapján a kulturális intézmények legnagyobb erőssége a **„szakmaiság – közösség-és kapcsolatépítés – hagyományőrzés”** hármassága, amely egyben **az életen át tartó tanulás** alapvető kereteit is képes megteremteni.

A külföldi és a magyar válaszadók esetén is a közösség szerepének kiemelése a legmarkánsabb.

Mind a hazai, mind a külföldi szakemberek a humán erőforrást tartják a legfontosabb fejlesztendő területnek, amelyet az **infrastrukturális hiányok orvoslása** és a **szervezeti háttér kiépítésének igénye** követ szorosan.

A szakértők többségének véleménye alapján **az állami normatív támogatás** a leginkább kívánatos finanszírozási forma, azonban egyöntetűen fontosnak tartják azokat a **kiegészítő pénzügyi lehetőségeket**, amelyek segítségével célzottan lehet támogatni a legszükségesebb területeket.

Ezek a pénzügyi lehetőségek elsősorban a **pályázatok** lehetnek, ugyanakkor meg kell vizsgálni azokat a **piaci jellegű** lehetőségeket is, amelyek a közművelődést, életen át tartó tanulást erősíthetik.

A legfontosabb szakmai orientációnak a szakértők tehát **„szakmaiság – közösség-és kapcsolatépítés – hagyományőrzés”** elveit tartják.

Szakmaiság, professzionizmus

Szakmaiságon egyfajta **professzionizmust** értünk, amely a következő összetevőkkel jellemezhető úgy határon átnyúló, mint hazai programok esetében:

A gördülékeny együttműködéshez és a határon túli közösségek megfelelő támogatásához előfeltétel, hogy **a fogalmi kereteket közelíteni szükséges egymáshoz annak érdekében, hogy az együttműködések tervezhetőek legyenek. A következő lépés a módszerek egyeztetése**, megismertetése a munkatársakkal. A **képzések rendszerének bővítése, kiterjesztése** a határokon túli közösségekben dolgozó munkatársakra.

Fórumok, konferenciák

A szakmai és szakmaközi kapcsolatok magas színvonalú megnyilvánulásai azok a konferencia-előadások, amelyek egyrészt **összegzik a meglévő tapasztalatokat**, másrészt a kultúrákutatók által elért **eredményeket mutatják be** a szakmának, harmadrészt pedig a jövőt szolgáló **ajánlásokat fogalmazzak meg**. Javasolt a rendszeres szakmai tanácskozások, **konferenciák szervezése**, amelyek a magas színvonalú munkavégzés elméleti alapjait vetik meg.

Fogalomtár

A definíciókat a **Közművelődéshez kapcsolódó fogalmak című fejezetben adtuk meg**. A fogalmaknak, szakszókinsznek a transznacionális együttműködésekben résztvevő partnerek és az anyaország számára is egységes, de legalábbis egymáshoz közelítő értelmezésének meghatározását javasoljuk. **A fogalomtár**

definíciói legyenek használatosak a transznacionális projekteknél, azok tervezési és beszámolási dokumentációjában egyaránt.

Módszertan

Az elkészített fogalomtár mellett szükséges a jelen **módszertani javaslat szerinti környezet megteremtése.** Javaslatunk tartalmazza az egyes országokban, településtípusokban, közösségi szintekben javasolt formális, informális, nonformális tanulási formák leírását, **adaptálható jó gyakorlatait is.**

Képzés

A szakmaiság/professzionizmus témáját markánsan képviselik a **közművelődésben /egész életen át tartó tanulásban/ felnőttképzésben dolgozók számára biztosított képzések.**

1. Szakemberek képzése, továbbképzése, specializációja.

- a. Képzők képzése:** A különböző területek szakmai tudásának folyamatos átadása (pl. Hagyományőrzők, kismesterségek, speciális tudással rendelkező körvezetők esetében.)
- b. Szakemberek képzése:** Fontos, hogy a közművelődésben dolgozó **szakemberek** ismerjék az **egyes célcsoportok tagjait jellemző** információkat és megfelelő **kompetenciákat** szerezzenek például **a különböző generációkkal kapcsolatos kommunikációban.** Ezek az információk olyan fontosak, hogy akár külön képzés formájában is elérhetőek kell, hogy legyenek, azonban az alapvető jellemzőket el kell juttatni a

- szervezőkhöz, kulturális szakemberekhez **akár kiadványok, hírlevelek formájában is.**
- c. Ugyanakkor fel kell készíteni a szakembereket arra is, hogy mi a teendő, ha új célcsoportok jelennek meg a piacon. Ide tartoznak például a modern korral lépést tartani kívánó nyugdíjasok, vagy azok a helyzetek, amikor **a fiatal anyák kisgyermekkel érkeznek a programokra. Mely megoldások javasolhatók,** illetve, kifejezetten számukra milyen programok szervezhetők.
 - d. **A csoportvezetők, munkatársak folyamatos képzése** is szükséges. Erre egyik oldalról a **csoportvezetési kompetenciák fejlesztése** érdekében van szükség. Ide tartoznak a **csoportdinamikai és vezetési ismeretek,** valamint azon a **szabályozások ismeretének naprakészen tartása,** amelyek mentén a kisközösségek működhetnek. Másrészt pedig amiatt is szükség van folyamatos képzésekre, mivel **az információs technológia** gyorsan fejlődik, s egyre újabb közösségi oldalak nyílnak meg, a **kommunikációs stílusok, technikák** állandó változásban vannak. A kapcsolattartás a tagokkal és a potenciális érdeklődőkkel szükségessé teszi a folyamatos fejlődést ezen a téren is.
 - e. A **kulturális képzések** rendszere legyen széles körben, **akár határon átnyúlóan is** elérhető a **magyar nyelven / anyanyelven** művelődni, tanulni kívánó **csoportok és egyének számára.**
 - f. Nem formális és informális képzések, **szakkörök, klubok, táborok** mellett a **csoportok**

vezetőinek, az őket segítő kulturális szakembereknek a képzésére is nagy figyelmet kell fordítani.

- g. Kiemelt feladat, hogy az intézményeknek, szervezeteknek lehetővé kell tenni, hogy infrastruktúrájuk megfelelő legyen a rendezvények, seregszemlék lebonyolítására. Valamint szakembereik is felkészültek legyenek nagyobb rendezvények, fesztiválok menedzselésére.**

2. **Önkéntesek képzése:** A környező országok gyakorlatában, de Magyarországon is jellemző, hogy civilek, önkéntesek végzik a kulturális tevékenységet. Munkájukat nagyban segíti, ha ők is képzésekben részesülhetnek, melyek finanszírozását külső forrásból szükséges biztosítani.
3. **Magas színvonalú művészeti képzések:** Másik rendkívül fontos kapcsolódási pont az **előadóművészek** képzése, bevonása: a **hagyomány megőrzői, majd továbbadói között legyenek megfelelő tehetséggel bíró művészek, koreográfusok, stb.** Ezzel elérhető, hogy az újabb generációk számára is fogadható legyen a hagyományok üzenete.

Infrastruktúra

A szakemberek egyértelműen megfogalmazták, hogy mekkora nehézséget jelentenek az infrastrukturális hiányosságok. Sajnos tény, hogy különösen vidéki kistelepüléseken az életen át tartó tanulással kapcsolatos feladatok megvalósításához a közművelődési intézmények, szervezetek többsége nem rendelkezik megfelelő infrastrukturális háttérrel és költségvetéssel. Ennek érdekében szükséges ellátni a

közművelődési intézményeket a **megfelelő infrastruktúrával**. Ennek érdekében meg kell teremteni azokat a **forrásokat**, amelyek lehetővé teszik ezeknek az **eszközöknek a beszerzését**, valamint az **elavult épületek felújítását, indokolt esetben új, korszerű művelődési központok építését**.

Emiatt igen jelentős elvárás úgy a célcsoport, mint a munkatársak részéről, hogy **közművelődési intézményeket, színtereket szükséges megfelelő infrastruktúrával** ellátni valamennyi munkafolyamat sikeres megvalósítása érdekében. A pályázatok kiírásánál javasoljuk a **Bruttó 100.000 Ft-os költséghatárt jelentősen megemelni** az informatikai eszközök beszerzésénél, mivel az alacsony árkategóriájú termékek nem felelnek meg sem a napi munkavégzés követelményeinek, sem pedig az oktatás, képzés által támasztott elvárásoknak.

1. Egyrészt a megfelelő jó minőségű **technikai és egyéb eszköztár** fejlesztését kell megoldani, amelyek a munkavégzéshez szükségesek. Ezek:
 - a. **Képzések, tanfolyamok eszközigénye:**
Megfelelő kialakítású, **fűtéssel, légkondicionálással rendelkező tantermek, interaktív táblák, asztalok, székek, megfelelő világítás stb.**
 - b. **Célcsoport eszközigénye, esélyegyenlőség:**
amely megteremti a megfelelő környezetet számukra: Kisközösségek, klubok, hagyományörző és érdeklődésen alapuló csoportosulások, generációs igényeknek megfelelő **(akadálymentesítés, pelenkázó, szoptatási lehetőség biztosítása** a gyermekkel érkező édesanyáknak stb).
 - c. **Rendezvények, előadóművészeti programok technikai felszerelése** (pl hang-és fénytechnika, színpadtechnika stb.)

- d. **Adminisztráció eszközigénye:** A közművelődésben végzett munka rendkívül sok adminisztrációval jár, ennek végzéséhez megfelelő, nagy teljesítményű, korszerű eszközökre (pl. Laptopok, belső hálózatok stb. Fényképezőgépek, kamerák) van szükség.
2. Másrészt magukat az ezen közösségeknek otthont adó **épületeket** kell a XXI. század elvárásainak megfelelővé alakítani.
 - a. **Biztonság** (pl. Elektromos hálózat felújítása)
 - b. **Energiatakarékosság** (pl. Hőszigetelés, fűtés, világítás)
 - c. **Klímaváltozás** (pl. légkondicionálás)
 - d. **Megfelelő terek kialakítása** (tantermek, tanműhelyek, próbatermek, klubhelyiségek, öltözők, pódiumszínpadok stb.)

Bérek

A **munkaerő hiánya**, illetve **megfelelő képzettségének, létszámának biztosítása** mindenképpen nélkülözhetetlen a terület érintő feladatok ellátása érdekében. A kulturális intézmények számára a legfontosabb eszközök, amelyekkel a kulturális területet vonzóbbá lehet tenni a szakemberek számára, az a „finanszírozás és bérszínvonal.” A **bérek emelése elengedhetetlen a szférát jellemző munkaerőhiány és elvándorlás orvoslása, valamint a pályán maradó szakemberek kiegészésének megelőzése érdekében.**

Ehhez javasolt, hogy a **bérek** már alapértelmezetten is **álljanak arányban azzal**, hogy a **kulturális területeken dolgozók számára nincsen kiszámítható munkaidő**, gyakran **speciális, magas színvonalú tudással kell rendelkezzenek**, folyamatosan képzésben kell részt venniük ahhoz, hogy munkájukat el tudják látni.

1. A béreknek tudniuk kell **ellensúlyozni** a szakmában nagy mértékben **jelentkező kiegészést** is, a pályaelhagyást is.
2. Lehetővé kell tenni a **fizetett tanulmányutakat, szellemi rekreációt** a kulturális területeken dolgozók számára.
3. Ennek érdekében a **teljesítményt értékelő juttatásoknak** meg kell jelennie a bérképzésben. **Csoportvezetői vagy egyéb kompetenciák megszerzését, azok magas színvonalú alkalmazását díjazni** kell, amelynek a fizetésben is meg kell jelennie.
4. A fizetéseken kívül a **társadalmi megbecsülésnek, elismeréseknek** is megfelelő mértékűnek kell lennie.

Finanszírozás

az **állami finanszírozás** mellett **pályázati források** és **célzott támogatások** biztosítása. Ugyanakkor ki kell dolgozni azt a rendszert, amely mentén a kulturális kínálat egyes elemei **piaci áron** is adhatók lesznek.

Közösség-és kapcsolatépítés

Az intézmények, szakmai szervezetek fejlesztési területei között a **közösségépítést és a hálózatosodást** emelték ki a szakértők. Ezek között is a leghangsúlyosabb elemként a **közösségi szerepvállalás**, az intézményekben működő **közösségek szerepe a települések életében**, a **szakmán belüli hálózatosodás** és a **szakmaközi kapcsolatok ápolása** jelentkezett az intézmények és szervezetek működésében. **Javasolt célzottan ezen hatások támogatására történő pályázatok kiírása.**

1. Közösségi szerepvállaláson azt a hatást értjük, amelyet a **közösségeink önkéntes munkában végeznek** a társadalom formálása érdekében.
2. A közösségek szerepe a városokban és a kistelepüléseken egyaránt igen magas. A falvakban gyakran ez az egyetlen kikapcsolódási lehetőség a lakosság számára, ezért **lokális identitásképző szerepe** is van egy-egy jól működő kisközösségnek, kórusnak, hagyományőrző csoportnak.
3. Szakmán belüli hálózatosodáson a határon átnyúló, országos, megyei, járási szakmai szerveződésekben való részvétel mellett a **jó munkakapcsolatokat**, egymás közösségeinek meghívását, jó gyakorlatok átadását, közös stratégiát, operatív tervezést és megvalósítást értjük.
4. Szakmaközi kapcsolatokon pedig azt az **együtműködést**, amellyel a közművelődés pl. A közoktatással,

önkormányzatokkal, akár egyházakkal, szakmai szervezetekkel vállal a célcsoport (helyi lakosság, közösség, közönség) minél optimálisabb bevonása, megszólítása érdekében.

Közösségi szerepvállalás, közösségszervezés

1. Rendkívül fontos **a generációk, az eltérő igényekkel rendelkezők közösségeinek megszólítása és bevonása az életen át tartó tanulásba**. A közművelődés eszköztára segítség lehet abban is, hogy ezek a különbségek csökkenjenek, **a megértés és az együttműködés a generációk között növekedjen**.
2. A **kisgyermekes anyák, gyes-en, gyed-en lévők** rendkívüli mértékben igénylik a számukra szervezett **foglalkozásokat**, azonban fel kell készülni arra, hogy ezeket elsősorban **kisbabával együtt tudják igénybe venni**. A kisbabák korai beérkezése a közművelődés színtereire egyúttal stabi alapokat teremt az életen át tartó tanulás igényének kialakulásához is.
3. E közös **baba-mama programok pozitív hatást gyakorolhatnak a családok életére is**. Ezért az **intézményeknek rendelkeznie kell a babákkal való érkezéshez szükséges infrastrukturális feltételekkel**: megfelelő fűtés, légkondicionálás, pelenkázó, babzsák, babasarok, kiságy, gyermekjátékok, melegítőkonyha, szoptatáshoz zavartalanul igénybe vehető helyiség. Ennek érdekében **úgy a képzők képzésében mint az infrasrukturális háttér megteremtésében** meg kell jelennie a baba-mama programokkal kapcsolatos szükségleteknek.
4. **A nagyobb (pl, óvodás,általános iskolás) gyermekek** leggyakrabban szintén a családdal, illetve az

oktatási intézmény szervezésében érkeznek a közművelődésbe. Számukra a **korosztályos programok szervezése szükséges, amely kiegészíti az iskola által kínált szolgáltatásokat.** Nagyobb gyermekekkel érkezők részére például **gyermekjátászó foglalkozást** lehet biztosítani, **amíg a szülő/nagyszülő a szolgáltatást igénybe veszi.** A tanulás élménnyé tétele, illetve a **különböző szakkörök, hobbyk szervezése** tartozik ide, melyeknek úgy az infrastrukturális, mint a szakmai feltételeit a közművelődésben kell megteremteni.

5. A fiatal korosztály számára a kortárs kapcsolatok megélése mellett pl. a **nyelvvizsgára való felkészülés,** illetve az egyes **szakmák** megismerése, a **felzárkóztatás** támogatása lehet vonzó, ugyanakkor sok esetben ők is meghatározó szerepet játszanak az egyes **hagyományőrző közösségekben.** Ezek szakmai és infrastrukturális feltételeit is meg kell teremteni.
6. **Az életen át tartó tanulás keretében olyan programokat kell szervezni, amelyek a modern technikák, eszközök használatát lehetővé teszik az idős korosztály számára.** Ezt a fajta tudásátadást **a generációk között családon belül,** vagy pedig **középiszkolai közösségi szolgálat keretében** is lehetővé kell tenni: tehát ezen a téren meg kell vizsgálni, hogy az **önkéntesek** hogyan vonhatók be a folyamatba.

Generációs igényeket figyelembe vevő jó gyakorlat bemutatása

Nagyi-Net képzés Pécsen, a VOKE Vasutas Művelődési Házban 2004-ben Bogárdi-Mészöly Éva ötletére indult a pécsi Vasutas Művelődési Házban az **időskorúak informatikai képzése**, klubfoglalkozások formájában.

Az ötletet az adta, hogy az ebben az időben nyugdíjassá váló, korábban aktív személyek nem rendelkeztek általában semmilyen informatikai tudással, mivel munkájukból kifolyólag esetleg korábban sem volt szükségük rá. Viszont a technika terjedésével és a nyugdíjazásuk utáni megnövekedett szabadidejükben szerettek volna a helyi nyugdíjas klub tagjai is hozzájutni az interneten található információkhoz, vagy épp ismerőseiket megtalálni az iwiw-en. A művelődési ház szakmai igazgatóhelyettese felkarolta a kezdeményezést is informatika tanárok bevonásával dolgozott ki számukra egy olyan képzési rendszert, mely biztosította a számítógéphasználati alapismereteket és azon túlmenően a szükséges internet-felhasználói ismereteket is. A képzés célcsoportja a nyugdíjas igazolvánnyal rendelkező magyar lakosság volt.

A képzés céljaként a következő került meghatározásra: A nyugdíjas résztvevők képessé váljanak az internet alapfokú használatára. A 25 órás tanfolyam elvégzését követően a résztvevők képessé váltak: a számítógép be/kikapcsolására, a perifériák használatára (egérkezelés), az operációs rendszer alapszintű kezelésére (ablakok méretezése, mozgatása, tálca használata, programok indítása), internetes böngésző programok használatára (Internet Explorer, Mozilla Firefox), internetoldalak megjelenítésére, internetes keresők használatára (google), az interneten talált szövegek, képek tárolására, (képek, szövegek lementésére), internetes levelezésre, a közösségi oldalak használatára regisztrációt követően. A képzés módszerei előadás, egyéni gyakorlás, egyéni feladatmegoldás és közös feladatmegoldás voltak.

A helyi képzés sajátossága, hogy a tanfolyam elvégzését követően a tanfolyamon résztvevők szabadon részt vehettek a Nagyi-Net klub foglalkozásain, ahol akár egymástól, akár a csoport vezetőjétől kérdezhettek vagy új ismereteket sajátíthattak el.

A helyi kezdeményezésből később a Budapesti Művelődési Központ a UPC támogatásával országos programot dolgozott ki, melyhez több művelődési ház is csatlakozott és szervezte a Kattints rá, Nagyi! képzéseket.

A kormányzat is felismerte az idősek informatikai tudásban rejlő hiányosságát, 2018-ban valósult meg a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium – elsősorban hátrányos helyzetű településeken élőket támogató – Idősügyi Infokommunikációs Programja : ötezer szociálisan rászoruló idős állampolgár vehetett át térítésmentesen laptopot ingyenes internetszolgáltatással, ezt követően pedig a Digitális Jólét Programban százezer 65 év feletti szépkorú szerezhethet számítógép- és internethasználattal kapcsolatos alapismereteket tizenkétszer két órás időkeretben.

Közösségek szerepe az életen át tartó tanulásban

Nem csak a generációk, hanem az eltérő érdeklődési körrel rendelkezők csoportjainak igényei is meghatározók az életen át tartó tanulás szempontjából.

1. A **hagyományőrző** közösségek, kismesterségek szerveződésai otthont találnak a közművelődés intézményeiben amennyiben az infrastrukturális feltételek adottak.
2. Az érdeklődésen alapuló közösségek rendkívül jó szervező erők. A gasztronómiai értékek igen népszerűek, a **főzőtanfolyamok, kóstolók, illetve a hobbyk gyakorlói** (pl horgászok) **bemutatói** mindig sok érdeklődőt vonzanak, azonban **ezek megfelelő helyszínét ki is kell alakítani.**
3. **Határon túli magyar közösségek** számára elsősorban az **identitás megőrzése**, az **anyanyelv** használatának, a **kultúránk, hagyományaink** átadásának feltételeit kell megteremteni. Ennek alapfeltétele, hogy helyben a kulturális közösségek zavartalanul működhessenek és kapcsolatot tarthassanak az anyaországi és más határon túli csoportokkal. Ezek a közösségek lehetnek a magyar nyelv és kultúra őrzői, átadói a helyben, ugyanakkor szükséges az ő beillesztésük a közművelődési **szakmai és szakmaközi** kapcsolatainak hálózatába is.
4. Napjainkban számos **alternatív, az önismeretet, egyéni és közösségi célok megvalósítását szolgáló kompetenciafejlesztő foglalkozás és tréningmódszer** áll rendelkezésre, amelyeket elsősorban a fiatal korosztály fogad szívesen. Ezek segítségével egyedi megoldások találhatóak az aktuálisan a közösség által megélt problémákra.
5. Fontos a **történelemmel való találkozás**, akár szembenézés, és egyúttal az előretekintés is, ami a jelen

stabilitását biztosíthatja egyéni és közösségi szinten is. Mindez a **kultúra, a művészetek, a hagyományörzés és a kisközösségek** támogatásával, **cserekapcsolatok, országon belüli és határon átnyúló kapcsolati háló** erősítésével érhető el.

6. Ez a célkitűzés legjobban a **lokális kisközösségek, szakkörök, klubok, hagyományörző és művészeti csoportok** segítségével valósulhat meg: maga a művészeti, hagyományörző tevékenység ugyanis ezekben zajlik.
7. Fontos azonban **megteremteni azt a hátteret, amiben ezek a közösségek és az őket alkotó egyének részben fejlődhetnek**, részben továbbadhatják, bemutathatják az eredményeiket.
8. A **hagyományápolás, nemzeti identitás őrzése, a saját kultúrához való kapcsolódás** lehetőségének biztosítása az egyik legfontosabb feladata a közművelődésnek.
9. Ennek érdekében meg kell teremteni azokat a **megoldásokat**, amelyek segítségével úgy a hazai, mint a határon átnyúló együttműködés megvalósulhat az egyes hagyományörző közösségek között. Természetesen nem csak az anyaország és a határon túli közösségek közötti kapcsolatok, hanem a különböző országokban működő határon túli közösségek egymás közötti együttműködése is támogatandó.
 - a. **Támogatási rendszer** (pályázatok, normatívák, adományok, támogatók stb.)
 - b. **Adatbázis: kereshető adatbázis a hagyományörzők, művészek, öntevékeny és érdeklődésen alapuló csoportok elérhetőségével**
 - c. **Bemutatói lehetőségek (online: pl. honlap, közösségi oldal, papír alapon: kiadvány, személyesen: fesztiválok, rendezvények,**

- tehetséggondozó programok, fellépési lehetőségek).
- d. **Képzések:** tehetséggondozás, körvezetők képzése. **Nem formális, informális képzési alkalmak:** szakkörök, klubok.
 - e. **Szabadidős programok:** pl. táncházak
 - f. A nagyobb egység mellett kiemelkedő jelentőséggel bír a **lokális, egyedi jegyekkel rendelkező, unikális hagyományok** megőrzése, az örökséget őrző **specialisták tudásának védelme.**
 - g. Meg kell teremteni azokat a fórumokat, ahol **a más kultúrákkal való együttélés békés, pozitív példáját teremtik meg közös erőfeszítéssel:** Közös bemutatkozások, vendégségek, cserekapcsolatok, partnerség.
 - h. **Kismesterségek** szerepeljenek az életen át tartó tanulás képzési kínálatában is, hiszen ezek teszik lehetővé azt, hogy egyrészt a képzés professzionális szintre emelkedjen, azaz, a hobyból gyakorolt tevékenység fölé emelkedjen. Ezek gazdasági szempontból is előnyösek, hiszen **családok megélhetését is biztosíthatják**, ugyanakkor a kiemelkedő mesterek munkáinak **rendkívüli országimázs javító szerepük is lehet.**

Szakmai együttműködés, hálózatosodás

1. A **hálózatosodás** segítségével egyre nagyobb piac nyílik a kulturális szolgáltatók, hagyományőrzők, művészek stb. számára, ami szerencsésen ellensúlyozhatja a globalizációs nyomásból fakadó nehézségeket. A multikulturális környezetben élő, dolgozó közösségeket fel kell készíteni arra is, hogy békében, egymás értékeit elismerve, de a sajátot büszkén vállalva tudjanak élni.

- a. Az erdélyi (és partiumi) **Magyar Házak hálózata** jó példát mutat az önkéntes tevékenység szervezésében, és a lokális hagyományok őrzésében, ugyanakkor meg kell keresni azt a **pályázati forrást**, amellyel költségeik fedezhetőek. **Tapasztalataik, jó gyakorlataik** átadásának lehetőségét is meg kell szervezni, **munkájukat el kell ismerni**.
- b. **A határon túli magyar közösségek** részvételét a szakmai együttműködésben **államközi egyezmények, szabályozások** teremthetik meg a lehetőségét. Másik oldalról pedig fontos egy olyan, **a határon inneni és túli magyar kulturális szervezeteket összefogó szakmai testület** létrehozása, amely segíti a kisebb-nagyobb szervezetek működését. **Információval, pályázati lehetőségek felkutatásával, partnerek, cserekapcsolatok ajánlásával**, akár **kihelyezett képzésekkel** segít orvosolni az esetleges hiányokat.

Jó gyakorlat bemutatása - közösségek szerepe.

Kiskunfélegyházán jó gyakorlatként azonosítottuk a művelődési házban működő Fotószakkört, mely országos szinten is ritkaságszámba megy. A Szakmaközi Művelődési Ház, mint közművelődési intézmény, fontosnak tartja a közművelődési tevékenységén belül az élethosszig tartó tanulás feltételeinek megteremtését, melynek nem csak a szakmai, de a tárgyi feltételeit is biztosítja a látogatói igényeknek megfelelően. A fotószakkör összejövetelei és az ott tanultak erősítik a vizuális látásmódot, a részletgazdag perspektívát, a megfigyelőkészséget, a koncentrációt és a kreativitást. Mindeközben a tehetségesebb résztvevőknél a fotózás, mint szakma előkészítése is egyben, valamint elősegítheti a formális oktatásba való visszatérést az egész életen át tartó tanulási tevékenységek által. A szakkör elindulásakor a résztvevők megismerkedtek a fotózás alapjaival, megismerkedtek a gépeikkel, megtanultak tudatosan fényképet készíteni. Jó idő esetén a szabadban hajtják végre a feladatokat, télen a hidegben pedig stúdióznak.

A fotóoktatás alatt a résztvevő felnőttek megismerkednek a fényképezőgépek működésével, felépítésével, a kompozíciós szabályokkal, képszerkesztéssel. Ma már elengedhetetlen, hogy a képi utómunkát is ismerjék és tudják alkalmazni, ezért ezzel is hangsúlyosan foglalkoznak. **A szakköri anyag része a rendezvények, események megörökítése, a rendszervakuk használata, statív kezelése.**

Hogy saját terméket is le tudjanak fotózni és webshopon keresztül értékesíteni, a tárgyfotó is bekerült a fotós szakkör tematikájába, így a **fotós/képszerkesztő kisvállalkozóvá válás** is könnyebb lehet az érdeklődők számára. **Az itt - a kultúra bázisán - megszerzett készségek hasznosítása amunkaerőpiacra és a társadalmi, ill. közéletbe való visszatérés érdekében igen hangsúlyos ebben a**

tevékenységi formában. A fényképezés folyamatának megismerése lehetőséget teremt a munkaerőpiacra való bejutásra. A város fotósai is aktívan kiveszik szerepüket a szakköri munkából. A foglalkozásokat heti 1 alkalommal tartják. A Művelődési Ház jelenleg 10 db fényképezőgéppel rendelkezik, melyet a résztvevők rendelkezésére bocsát, így a részvételnek nem lehet akadálya az sem, ha valaki nem tud egy nagyobb értékű fényképezőgépbe beruházni.

E fotós szakkör tevékenysége már átmenetet képez az öntevékeny közösségektől a szakmaközi kapcsolatok irányába.

Szakmaközi kapcsolatok

A szakmaközi kapcsolatok nélkülözhetetlenek a kulturális élet egésze szempontjából is, de talán még fontosabb szerepet játszanak az életen át tartó tanulás lehetőségének biztosításában, a tanulási alkalmak szervezésében, tematikák kidolgozásában.

1. **Lokális szervezetek:** Javasolt a nagyobb településeken is **az együttműködés a civil szervezetek, intézmények és önkormányzatok, egyházak között** annak érdekében, hogy a településen lévő infrastruktúra **(épület, eszköz, felszerelés) együttesen elegendő legyen a legfontosabb igények kielégítéséhez. (Pl. hangtechnika, rendezvénysátor, asztalok, padok stb.)**
2. **Közoktatás:** Meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek szerves kapcsolatokat alakítanak ki **az iskola hagyományos színterei és a közművelődés intézményhálózatában felkínált színterek között.** Ennek a kapcsolatnak a **beépítése az iskola mindennapi gyakorlatába** egy olyan trambulín, amely **felnőttkorban jól használható tanulási mintát nyújthat.** A legjobb modell az, **ha szerves kapcsolatok jönnek létre az iskola hagyományos színterei és a közművelődés intézményhálózatában felkínált színterek között.** Ennek a kapcsolatnak a beépítése az iskola mindennapi gyakorlatába egy olyan ugródeszka, amely **felnőttkorban jól használható tanulási mintát nyújthat.** A **közoktatás** szereplőivel az **óvodai-iskolai szervezésű programok** sikere érdekében **szoros kapcsolattartás** szükséges. **Igények és kínálat, valamint a programok egyeztetése, az iskolák tehermentesítése, kihelyezett programok szervezése** a szakmaközi kapcsolatok **minden szinten** történő ápolása segítségével lehetséges.

- a. **Előre kidolgozott, kiszervezhető programok, programcsomagok** szerepeltetése a közművelődési intézmény/szervezet kínálatában.
 - b. **Kulturális szolgáltatói adatbázis** létrehozása.
3. A **munkáltatók** által igényelt képzések segítségével olyan releváns tanfolyamok tervezhetők, amelyek közvetlen társadalmi-gazdasági haszonnal járnak. Ezért akár a kormányhivatalokkal, akár a munkáltatókkal folyamatos egyeztetés, kapcsolattartás szükséges. Egyrészt a **felnőttképzés** keretében igénybe vehető **szakképzések**, másrészt a munkáltatók által a dolgozók részére megrendelt **szabadidős programok, csapatépítések, tréningek** is ide tartozhatnak. Ez egy **növekvő piac**, ahol mind az **oktatási**, mind a **kulturális szolgáltatásoknak** lenne mit keresniük. Ezek képzési és infrastrukturális feltételeit meg kell teremteni.
4. **Munkavállalók:** A legfontosabb felnőttképzési igény a munkáltatók részéről éppen a **nyelvtanulás, nyelvoktatás** terén jelentkezik, hiszen a (külföldi) munkavállalás választásánál jelentős előnyt élveznek azok, akik a megfelelő nyelvi alapokkal rendelkeznek. Elsősorban a munka szempontjából vonzó országok nyelve: angol, német, olasz keresettek. Megfelelő minőségű, több generáció számára nyitott, közoktatáson kívüli **kiscsoportos nyelvoktatás** és a nyelvtudást szinten tartó **idegen nyelvi társalgó körök, idegen nyelvű filmklubok infrastrukturális feltételeit kell megteremteni.**
5. **Média:** Az életen át tartó tanulás érdekében működtetett **online csatornák, tanfolyamok, helyi televíziók stb. üzemeltetői is lehetnek a közművelődés intézményei, amelyek szintén infrastruktúrát és képzést igényelnek.**

6. Kistelepüléseken, falvakban az infrastrukturális problémák elsősorban **összefogással, együttműködéssel** orvosolhatók. A község/falu önkormányzata, iskolája általában szorosan együttműködik a helyi civil és közművelődési szervezetekkel, így például a technikai infrastruktúrát ki-ki igényei szerint használhatja, előzetes egyeztetés alapján.
7. Fontos továbbá különösen a **határokon túli magyar szervezetek** számára **az anyanyelv iskolán kívüli tanulási, gyakorlási lehetőségének megteremtése**, különösen a vegyes házasságokból származó, vagy az ország többségi nyelvén tanuló gyermekek számára.
8. Hasonlóan fontos vállalás a **kisebbségi kultúrák** megőrzési lehetőségének biztosítása a hagyományörző csoportok számára.
9. **Tudományos kapcsolatok:** A **lokális tudás**, annak minél gondosabban felgyűjtött, tanításra, átadásra kész “tananyaga” elengedhetetlen úgy a csoportokkal való munkához, mint a hagyományok megőrzéséhez, fenntartásához, változásának követéséhez. Videók, filmek, könyvek, hangfelvételek, leírások formájában. Ehhez szükséges, hogy a közművelődés szoros kapcsolatban legyen a **néprajz, folklorisztika, muzeológia** művelőivel. A folyamatos **néprajzi gyűjtőmunka** segítségével a tudás megőrizhető, ugyanakkor nyomon követhetőek a **hagyományos kultúra változásai, fejlődése is**.
10. **Hagyományörzők:** Fontos a **folyamatos párbeszéd a hagyományok “népi” gyakorlóit, a hivatásos előadóművészek, a műkedvelő, öntevékeny csoportok vezetői és a közművelődési szakemberek, szakmai közösségek között**. Ennek javasoljuk megteremteni az alapjait, rendszerét.

Hagyományőrzés, nemzeti identitás, multikulturalizmus:

Hagyományőrzésen a lokális és nemzeti identitás, valamint a kulturális sokszínűség tudásátadását értjük úgy a családban, mint a társadalmi kapcsolatok terén mind pedig a vallási értékek világában.

Hagyományápolás, nemzeti identitás őrzése, saját kultúrához való kapcsolódás

1. **A helyben élő kulturális sokszínűség és a távolban élő azonosság, rokonság felismerésére, értékelésére és megismertetésére nagy gondot kell fordítani. Ebben a közös programok, cserekapcsolatok nagy segítséget jelenthetnek.**
2. Javasolt a különböző - nem csak előadóművészeti csoportok és művészek, de más jellegű hagyományok, valamint a képző-és iparművészet, kismesterségek, specialisták számára is **felmenő rendszerű seregszemlék, bemutató szervezése**. Ahhoz, hogy ezek sikeresek, magas színvonalúak lehessenek, szükséges, hogy a **felkészülés is támogatást élvezzen**.
3. A **hagyományőrzés, a generációk közötti tudásátadás** kapjon (még méltóbb) helyet **az életen át tartó tanulás palettáján**.
4. Az **anyanyelven történő hagyományápolás és kultúráközvetítés** lehetősége legyen alapvető **a határon túli magyar közösségek számára**.
5. A **hagyományápolás, nemzeti identitás őrzése, a saját kultúrához való kapcsolódás** lehetőségének biztosítása az egyik legfontosabb feladata a közművelődésnek. Ennek érdekében meg kell teremteni azokat a **megoldásokat**, amelyek segítségével úgy a hazai,

mint a határon átnyúló együttműködés megvalósulhat az egyes hagyományörző közösségek között.

6. **Támogatási rendszer** (pályázatok, normatívák, adományok, támogatók stb.)
7. **Adatbázis: kereshető adatbázis a hagyományörzők elérhetőségével.**
8. **Bemutatózási lehetőségek (online:** pl. honlap, közösségi oldal, **papír alapon:** kiadvány, **személyesen:** fesztiválok, rendezvények, tehetséggondozó programok, fellépési lehetőségek).
9. **Képzések:** tehetséggondozás, körvezetők képzése. **Nem formális, informális képzési alkalmak:** szakkörök, klubok.
10. **Szabadidős programok:** pl. Táncházak
11. A nagyobb egység mellett kiemelkedő jelentőséggel bír a **lokális, egyedi jegyekkel rendelkező, unikális hagyományok** megőrzése, az örökséget őrző **specialisták tudásának védelme.**
12. A **környező országokban élő magyarság** számára évtizedek óta kihívást jelent a **nyelv, a kultúra őrzése, ápolása.** Szervezeteik számos **rendezvényt** szerveznek, mellyel a felnövekvő generációnak adják át **a magyar nyelv szeretetét, a nemzetiségi hagyományokat.** A kultúra ápolása fontos része életüknek. Ezek alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy **a népi kultúrát, a néphagyományokat, irodalmi emlékeket bemutató rendezvényeknek egyre nagyobb szerepe van a multikulturális hatások harmonizálása és a globalizációs hatások kivédése, csökkentése érdekében.** A rendezvények hozzájárulnak a meglévő ismeretek átadásához, de turisztikai attrakciót is jelenthetnek.

Multikulturalizmus

1. Meg kell teremteni azokat a fórumokat, ahol **a más kultúrákkal való együttélés békés, pozitív példáját teremtik meg közös erőfeszítéssel**: Közös bemutatkozások, vendégségek, cserekapcsolatok, partnerség.
2. Kismesterségek, a tárgyi kulturális hagyományok átadása a hagyományörzés része, aminek helye van az életen át tartó tanulás tematikájában.
3. A **multikulturalizmus** pozitív értékei abban az esetben mutatkoznak meg, amennyiben felelősségteljes, multikulturális érzékenységgel felruházott közösségek alakulnak. Ehhez elengedhetetlen **a társadalom szociális kompetenciájának fejlesztése**, a sokszínűség megismertetése és elfogadtatása érdekében. Ezeket a kompetenciákat tréningek, előadások segítségével, valamint a cserekapcsolatok szervezésének támogatásával lehet segíteni.

Globalizáció

1. Különösen fontos a pozitívan értékelt **multikulturalizmussal** szemben a negatív hatást gyakorló **globalizációs** nyomás megkülönböztetése, az utóbbi ellensúlyozása. A **globalizációs hatások** miatt egyre több külső behatás éri a társadalmat, amit nem lehet kivédeni. Különösen erőteljesen érintik ezek a határon túl magyar közösségeket, mivel **eleve egy multikulturális, számukra kisebbségi létet** jelent.
2. Ebből az következik, hogy egyszerre kell megfelelni a egyrészt **a békés egymás mellett élésnek, a tolerancia, egymás megismerése és elfogadása** elvének, ugyanakkor **kiemelt figyelmet kell fordítani a hagyományörzésre, a nemzeti identitás erősítésére**.

Zárszó

A közművelődés, életen át tartó tanulás támogatásában betöltött szerepének erősítéséhez a következő területeken javasolunk változtatást:

1. Szakmaiság, professzionalizmus
 2. Közösség-és kapcsolatépítés
 3. Hagyományőrzés, nemzeti identitás, multikulturalizmus.
1. Szakmai színvonal biztosítása érdekében szükséges:
 - a. **Közös fogalmi keretek, szaknyelv** kialakítása a folyamatos párbeszeden keresztül.
 - i. Konferenciák, fórumok, műhelymunkák, tanulmányutak szervezése.
 - ii. Kultúrakutatás, társtudományok képviselőivel való együttműködés.
 - iii. Elérhető, letölthető naprakész **szakirodalom**.
 - iv. Az eredmények **folyamatos publikálása**, közzététele.
 - v. Képzések rendszerének bővítése, kiterjesztése
 - vi. A kulturális sokszínűséggel kapcsolatos tapasztalatok megosztása. Közös felületen (pl. **honlap, közösségi oldal**).
 - vii. **Pozitív megoldások népszerűsítése, negatív tapasztalatok nyilvánossá tétele és az orvoslásukra tett javaslatok megosztása.** Jó gyakorlatok közkinccsé tétele.
 - viii. Jelen programunk sikere bebizonyította, hogy számos olyan terület van a határon átnyúló együttműködések témájában, ahol hatékonyan lehetnek kapcsolódni. Meg kell teremteni a feltételeket egy **olyan kulturális környezethez, amely lehetővé teszi a határok által elválasztott magyar közösségek számára a**

**rugalmas együttműködést,
kapcsolattartást.** Ezek lehetnek:

- b. **Szakmai hálózatok** alkotása, azok munkájában részvétel
 - i. **Határokon átnyúló közös testület vagy fórum létrehozása**, amelyben a résztvevők a rendszeres kapcsolattartás, valamint a hosszan tartó közös munkának köszönhetően folyamatosan rálátnak egymás tevékenységére, közös stratégiát alakítanak ki. Folyamatosan keresik a kisebb egyesületeket, szervezeteket, azok tevékenységét ismerik és megismertetik a partner országokkal. Támogatják a tehetségeket és figyelemmel kísérik a specialisták működését. Gondoskodnak arról, hogy a képzők és a képzést keresők egymásra találhassanak.
 - ii. **Közös adatbázis** létrehozása, amely tartalmazza azokat a kulturális szereplőket, akik az országos testületek látókörében vannak. (Honlap, közösségi oldal).
 - iii. **Találkozók** szervezése változó helyszínnel. Ezek a találkozók létrejöhetnek megfelelő rendszerességgel szervezők, képzők, kulturális szakemberek között, valamint a kulturális szolgáltatók, specialisták között is annak érdekében, hogy a kapcsolattartás személyes és folyamatos legyen.
 - iv. **Közös programok** megvalósítása. **Nagyléptékű, a kulturális összefogás erejét demonstráló** bemutatók, fesztiválok támogatása évente más-más helyszínnel. Kisebb, helyi vagy régiós jelentőségű programok támogatása pályázati rendszeren keresztül.

- v. **Tudásmegosztás:** Képzők képzése többféle szinten. **Folyamatos, támogatott tanulás lehetőségének biztosítása a kulturális szakemberek számára is. Úgy az életen át tartó tanulással, mint a határon átnyúló együttműködésekkel kapcsolatos képzések akkreditáltatása.**
- vi. **Tapasztalatcsere, jó gyakorlatok átadása, terjesztése**
- vii. Művelődő közösségek közötti **együttműködés** (egyszeri és tartós)
- viii. **Szakközvetítő kapcsolatok** kialakítása, működtetése

2. Szakma rangjának emelése:

- a. Megfelelő **programfinanszírozás és infrastruktúra biztosítása**, kialakítása a nívós **munkavégzés feltételeinek** megteremtése érdekében.
- b. **Szakma vonzóvá tétele** a munkaerőhiány és az elvándorlás csökkentése érdekében.
- c. Emelkedő **bérek**, és évente legalább **egybefüggő két hét fizetett szabadság** biztosítása, ami az **önfejlesztést és a szellemi rekreációt is lehetővé tesz**, valamint arányban állnak a teljesítménnyel és a tudással.
- d. Ennek biztosításához megfelelő szakmai **érdekvédelem.**
- e. **A kultúra fontosságának közvetítése** nagyközönség és a szakközvetítő kapcsolatok irányába.
- f. **Határon átnyúló kapcsolatok** fontosságának kommunikálása.